

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΩΝ Ζ'. κατὰ ΙΟΥΛΙΩΝ.

Περὶ ὕδατων.

Πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν Οἰκοκομικῶν καὶ τῶν Ἑσωτερικῶν
ὑπευργεῖα καὶ πρὸς τὸν Κ. Δήμαρχον Ἀθηναίων.

Πανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἀνύδρους ἢ λειψύδρους χώρας τὸ ὕδωρ θεωρεῖται ὡς ἡ πολυτιμότερα πηγὴ πλούτου. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ, καίτοι μὴ στερουμένη ἄλλοτε ὑδάτων, κατὰ τὰς ἡμέρας ὁμῶς ταύτας ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει μεγάλη δυσανολογία μεταξὺ τῆς ὑπαρχούσης ποσότητος τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας. Ἐν σταμνίον ὕδατος, δεκαπέντε μέχρι εἰκοσιν ὀκάδων χωρητικότητος, μετὰ μεγάλης δυσκολίας προμηθεύεται ὑπὸ τοῦ πένητος, ἢ ὑπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος ἐνοικιασμένον ὕδωρ ἐκ τοῦ δήμου, καὶ ἐνίοτε ἀντὶ λεπτῶν δεκά ἢ καὶ εἰκοσι, τουτέστι πληρώνεται ἀνὰ ἓν λεπτὸν περίπου τὴν ὀκάν. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐτησίως ἐνοικιάζοντος ἐκ τοῦ δήμου ὕδωρ, ἐν δράμι τούτου πληρώνεται ἀντὶ δραχμῶν ἑβδομήκοντα πέντε κατ' ἔτος. Τὸ δράμι δὲ τοῦτο τοῦ ὕδατος πρέπει νὰ φέρῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην χιλίας περίπου ὀκάδας ὕδατος καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἄλλ' οἱ ἐνοικιασταὶ τοῦ ὕδατος τούτου, ὡς ἐξ ἐνὸς σχεδὸν στόματος ὁμολογοῦσιν, ὅτι μόλις τὸ πολλοστημόριον τούτου καρποῦνται, καὶ τοῦτο ἀντὶ μεγάλης ἄλλης ἐκτάκτου δαπάνης, νῦν μὲν διότι ἀπεφράχθησαν δῆθεν

τὰ ὑδραγωγεῖα, νῦν δὲ διότι διωχθεὺς κρύφα ἀλλαχοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ ἄλλοτε διότι διεφθάρη τὸ ὑδραγωγεῖον καὶ ἀπαιτεῖται δαπάνη πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ. Τὸ πλεῖστον τῆς ματαίας ταύτης δαπάνης θεβαίως προέρχεται ἕνεκα καταχρήσεως τῶν λεγομένων νεροκρατῶν. Μέγα δὲ μέρος αὐτῆς προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ δῆμος ἐνοικιάζει: συνήθως νερὸν πολὺ περισσότερον τοῦ ὑπάρχοντος. Καθ' ἃς δὲ ἐδυνήθη νὰ συλλέξω πληροφορίας ὁ δῆμος ἐνοικιάζει ἢ διαθέτει ἐπτακόσια περίπου δράμια νεροῦ κατ' ἔτος, ἐν ᾧ μόλις τετρακόσια δράμια ἔχει· περιττὸν δὲ εἶναι νὰ ἀπαριθμηθῶ ἐνταῦθα τὰ κατὰ πᾶν θέρος ἐπαναλαμβανόμενα ἐν ταῖς δημοσίαις ἐρύσειν διότι ἅπαντες οἱ ἐν Ἀθήναις διαμένοντες εἰμεθα μάρτυρες αὐτόπαι τοῦ ἐλεεινοῦ τῶ ὄντι καὶ σπαραξικαρδίου θεάματος, καθ' ὃ πολλοὶ μὲν παραμένουσιν ὥρας ὀλοκλήρους ἢ καὶ διανυκτερεύουσι, μέχρις οὗ εὖρωσιν εὐκαιρίαν νὰ πληρώσωσι τὰ ἀγγεῖα τῶν ὑδάτος· πολλοὶ δὲ ἄλλοι, μὴ δυνάμενοι νὰ προσμείνωσι μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ σειρά των, προσπαθοῦσι νὰ παραμνήσωσιν ἄλλους μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἰσχυροτέρου συμβαίνουσιν ἐκ τούτου ῥήξει, αἵτινες, πλὴν τῶν ἄλλων δυσαρέστων, προκαλοῦσι καὶ τὴν συντριβὴν καὶ ματαίαν θραῦσιν τῶν ἀθῶων ἀγγείων. Καὶ ταῦτα μὲν συμβαίνουσιν ἐν τῇ πόλει ὡς πρὸς τὰ πότιμα λεγόμενα ὕδατα.

Τὰ δὲ ποτιστικὰ ὕδατα εἶναι πολὺ σπανιότερα τῶν ποτίμων· διότι τὸ μὲν πρὸς πόσιν ὕδωρ εἰ καὶ πάντοτε δυσκόλως καὶ ἐνίοτε διὰ δυσαναλόγου δαπάνης, ὅπως δὴ ποτε ὅμως τὸ προμηθεύονται οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως· τὸ ποτιστικὸν ὅμως εἶναι τοσοῦτον δυσανάλογον τῶν ἀναγκῶν, ὥστε ἡ ἔκτασις καὶ τῆς εὐφροσύνης γῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς οὐδὲν σχεδὸν λογίζεται, ὅταν δὲν ἔχῃ ποτιστικὸν ὕδωρ· ἐὰν ὅμως ἔχῃ ὕδωρ, θεωρεῖται σχεδὸν ἀνεκτίμητος· διότι αἱ ποτιστικαὶ γαῖαι, σπάνιαι οὖσαι καὶ λίαν δυσανάλογοι τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας, ἀμείβουσι πλουσιοπαρόχως τοὺς αὐτὰς ἐργαζομένους· ἐπεὶ δὲ ἅπαντα τὰ προϊόντα αὐτῶν πωλοῦσιν οὗτοι διὰ τε τὴν σπάνιν καὶ διὰ τὸ δυσανάλογον τῆς ποσότητος αὐτῶν, παραβαλομένης πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου, εἰς τιμὰς ὑπερβολικὰς καὶ σχεδὸν εἰς τιμὰς πολὺ μεγαλειτέρας τῶν συνήθων ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι τῆς Εὐρώπης τιμῶν. Πλὴν δὲ τούτων διὰ τὴν δυσαναλογίαν τῶν ποτιστικῶν ὑδάτων, πολλὰ προϊόντα, κοινάτατα καθ' ἅπαν τὸ ἔτος καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μεγαλοπόλεσι τῆς Εὐρώπης, ἐνταῦθα καθίστανται λίαν δυσεύρετα εἰς τινὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ

σχεδὸν προνομιοῦχα, χρησιμεύοντα μόνον εἰς τὰς τραπέζας τῶν πλουσίων. Οὐδὲν κοινότερον π.χ. τοῦ θριδακος, μαρουλιοῦ, καὶ ὄλων τῶν θριδακωδῶν χόρτων καθ' οἷαν δὴ ποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἐν Γαλλίᾳ, καὶ εἶναι σπάνιον πρᾶγμα Γάλλος νὰ μὴ ἔχῃ εἰς τὴν τραπέζαν του σαλάταν ἐκ μαρουλίων, ἢ τῶν λεγομένων γενειῶν τῶν Καπουτσίνων, ἢ ἐξ ἄλλων θριδακωδῶν εἰδῶν. Ἐν ᾧ ἐνταῦθα καθ' ἅπαν σχεδὸν τὸ θέρος εἶναι τόσον δυσεύρετα τὰ μαρούλια, ὥστε μόνον οἱ πλούσιοι τὰ τρώγουσι· τὰ δὲ δαυκία, τὰ χλωρὰ πίσσα, τὰ χλωρὰ φασόλια, τὰ λεγόμενα κωνοπίδια, αἱ κράμβαι, τὰ σπανία καὶ ἅπαντα ἐν γένει τὰ λάχανα, ἀλλαχοῦ μὲν εἶναι εὐθηνώτατα καὶ εὐρίσκονται εἰς πᾶσαν οἷαν δὴ ποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἐνταῦθα δὲ διὰ τὸ δυσανάλογον τῶν ποτιστικῶν γαιῶν καὶ ἀκριβώτερα εἶναι καὶ μόνον καθ' ὥρισμένας ἐποχὰς εὐρίσκονται.

Εἰς κλίμα δὲ μεσημερινὸν ποικίλλον καὶ χαριέστατον, οἷον τὸ ἡμέτερον, αἱ ἀπὸ τῶν χόρτων τροφαὶ εἶναι πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας καὶ χάριν τῆς ἀναγκαιοτάτης ποικιλίας πολὺ ἀναγκαϊότεραι τῶν ἀπὸ τῶν ζώων· ἀλλ' ὅμως ἕνεκα τῆς δυσαναλογίας τῶν ποτιστικῶν γαιῶν μας καὶ ταύτας ἔχομεν ἀθλίας, πάντοτε ἀπάχους καὶ ὑπερτετιμημένας· καὶ τὰς πρώτας, σπανίας καὶ λίαν δυσεύρετους κατὰ τινὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Πρὸς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν τούτων ἀναγκῶν ἐπέστησα πρὸ τίνος καιροῦ τὴν προσοχὴν τῆς κοινωνίας διὰ τινῶν δημοσιεύσεων, αἵτινες ἠξιώθησαν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ παρ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνθαῦρονθεις ἐκ τούτου προέβην καὶ εἰς ἐπιτοπίας καὶ πρακτικὰς ἐρεῦνας πρὸς εὑρεσιν ὑδάτων. Μετὰ ἱκανὰς δὲ τοιαύτας ἐρεῦνας ἐπέστην ἀδιστακτικῶς, ὅτι τὰ τε πότιμα καὶ τὰ ποτιστικὰ ὕδατα δυνατὸν εἶναι ν' αὐξήσωσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ παραδείγματος χάριν ἀπὸ τοῦ διπλασίου τῆς σήμερον ὑπαρχούσης ποσότητος μέχρι τοῦ δεκαπλασίου, καὶ ἄνευ δυσαναλόγου δαπάνης.

Μὲ ἑκατὸν μέχρι τριακοσίων χιλιάδων δραχμῶν δαπάνην δύναται τις νὰ διπλασιάσῃ, χρείας δὲ τυχούσης, καὶ νὰ τριπλασιάσῃ τὰ ἐν τῇ πόλει πότιμα ὕδατα· ν' αὐξήσῃ δὲ ἐπίσης μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ ποτιστικὰ. Πρὸ τούτου ὅμως ἀπαιτεῖται νὰ ἐκδοθῇ ὁ ἐξῆς νόμος.

Ἄρθρ. 1. Τὸ δημόσιον ἢ ἡ δημαρχία Ἀθηναίων ἢ καὶ ἐταιρία τις, ἀναγνωρισθεσμένη ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἢ τῆς δημαρχίας

Ἀθηναίων, δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφάς, νὰ καθαρίσῃ δημόσια, κοινωτικά, ἢ ἰδιωτικά ὑδραγωγεία, νὰ οἰκοδομήσῃ νέα τοιαῦτα, ἢ δεξαμενάς ἢ ὑδραποθήκας ἢ ἀναβρυτήρια ἢ καὶ πηδάκας πανταχοῦ τῆς Ἀττικῆς, ὅπου νομίσῃ τοῦτο κατάλληλον πρὸς εὐρεσιν, πρὸς διοχέτευσιν, ἢ πρὸς ἀποθήκευσιν ὑδάτων, ἢ καὶ πρὸς στολισμὸν τῆς πόλεως.

Ἄρθρ. 2. Διὰ τὴν βλάβην, τὴν ὁποίαν θὰ προξενεῖ μόνον εἰς τὰς ἰδιωτικὰς γαίας ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἢ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς ὑδραγωγείων ἢ δεξαμενῶν ἢ ὑδραποθηκῶν ἢ ἀναβρυτηρίων ἢ πηδάκων θὰ πληρῶνῃ ἀποζημιῶσιν κατ' ἐκτίμησιν, γενομένην ὑπὸ δύοπραγματογνομῶν, διοριζομένων τοῦ ἐνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου, τοῦ δὲ ἐτέρου ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἢ τῆς ἀντιπροσωπευούσης αὐτὸ ἢ τὸν δῆμον Ἀθηναίων ἐταιρίας· διχογνωμίας δὲ οὔσης μεταξὺ αὐτῶν, ἀποφασίζῃ ὁ πρόεδρος τοῦ πρωτοδικείου, κατ' ἐκτίμησιν ἐτέρουπραγματογνώμονος ὑπ' αὐτοῦ μὲν ἐκλεγομένου, ἀλλὰ δαπάνη τοῦ δημοσίου ἢ τῆς ἐταιρίας ἐνεργούντος.

Ἄρθρ. 3. Ἐν περιπτώσει καθαρίσεως ἰδιωτικῶν ὑδραγωγείων τὸ δημόσιον ἢ ἡ δημαρχία ἢ ἡ ἐταιρία ὀφείλουσι νὰ ἐγγυηθῶσιν εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν ὑπαρχόντων ὑδραγωγείων μόνον τοσαύτην ποσότητα ὑδάτος ὅσην θὰ ἔχωσι τοῦτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραχωρήσεως· τὸ ὕδωρ τοῦτο θὰ καταμετρεῖται τότε ὑπὸ δύοπραγματογνομῶν καὶ θὰ γίνεται πρωτόκολλον ἐν συμβολαίῳ, ἐν ᾧ θὰ ὑπογράφεται ὁ μὲν ἀντιπρόσωπος τοῦ δημοσίου ἢ τῆς ἐταιρίας ὡς ἐγγυητῆς καὶ συμβαλλόμενος, ὁ δὲ ἰδιοκτῆτης ὡς συμβαλλόμενος καὶ παραχωρῶν, καὶ οἱ καταμετρηταὶ ὡς μάρτυρες. Σημειωθέντος τοῦ ποσοῦ τοῦτο τότε, ἐὰν ἡ καταμέτρησις γείνη κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον, ἀρχομένου μὲν τοῦ Μαΐου θ' ἀφαιρεῖται τὸ δεκατημόριον ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἰουνίου, θ' ἀφαιρεῖται τὸ πεμπτημόριον ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου, θ' ἀφαιρεῖται τὸ τριτημόριον ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου, θ' ἀφαιρεῖται τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης εὐρεθείσης κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον ποσότητος· καὶ καθ' ὅλον μὲν τὸν Σεπτέμβριον καὶ μέχρι οὗτο ἐπέλθωσι τὰ πρωτοδρόγια, οἱ ἰδιοκτῆται θὰ νέμονται τὴν αὐτὴν ποσότητα. Καθ' ὅλον δὲ τὸν χειμῶνα καὶ μέχρι τοῦ τέλους Ἀπριλίου ἢ προσότης τοῦ ὑδάτος θὰ ἦναι ἡ εὐρεθείσα ἐπὶ τῆς καταμετρήσεως, τουτέστιν ἡ μεγαλειτέρα. Ἐὰν δὲ ἡ καταμέτρησις γείνη κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστου ἢ Σεπτέμβριον, τότε ἀρχομένου μὲν τοῦ Ἰουλίου θὰ προστίθεται εἰς τὸ ὅλον τοῦτο πο-

σὸν τὸ δεκατημόριον τοῦτο· ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἰουνίου, θὰ προστίθεται τὸ πεμπτημόριον ἀρχομένου τοῦ Μαΐου θὰ προστίθεται τὸ τριτημόριον· καὶ ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου, θὰ προσθῆται καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου ποσοῦ, τοῦ κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστου εὐρεθησομένου.

Ἄρθρ. 4. Τὸ ὕδωρ τῶν ἰδιωτικῶν ὑδραγωγείων, ἐὰν μὴ ἦναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ πρὸς πόσιν ἀνθρώπων, οἰκούντων ἐν συνοικίᾳ, ἐν κοινότητι, ἢ ἐν χωρίῳ, μετὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη καταμέτρησιν, δύναται καὶ νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ δημόσιον, ἢ δημαρχία ἢ ἡ ἐταιρία ἐπὶ ἀποζημιώσεσι τοῦ σήμερον ὑπάρχοντος καθαροῦ εισοδήματος ἐκ τοῦ ὑδάτος τοῦτο· ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ εισοδήματος τούτου θὰ δίδεται κεφάλαιον τοσοῦτον, ὥστε οἱ τόκοι αὐτοῦ, λογιζόμενοι πρὸς εἴς τοὺς ἑκατὸν, νὰ ἀντιστοιχῶσι πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως ὑπάρχον καθαρὸν εισόδημα. Τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης παραχωρήσεως ἐξαιροῦνται τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν βασιλικῶν κήπων ὕδατα.

Ἄρθρ. 5. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρου τετάρτου ἄρθρου τὸ δημόσιον ἢ δημαρχία ἢ ἡ ἐταιρία δύναται νὰ οἰκειοποιῶνται καὶ γαίας ἢ καὶ οἰκίας ἢ καὶ κτήματα, ὅσα ἤθελον τοῖς χρησιμεύσει πρὸς κατασκευὴν ὑδραγωγείων, δεξαμενῶν, ὑδραποθηκῶν ἢ ἀναβρυτηρίων ἢ πηδάκων ἢ καὶ ἀπλῶς πρὸς φύτευσιν δένδρων ἢ καὶ πρὸς ἄλλην γεωργικὴν καλλιέργειαν, ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ῥοῆς τοῦ ὑδάτος, ἢ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐξατμίσεως τοῦ ὑδάτος ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ ἀπρόβλεπτον τοιαύτης φύσεως ἀνάγκην, ὅπου τοῦτο ἤθελε θεωρηθῇ ἀναγκαῖον.

Ἄρθρ. 6. Πᾶσα πρὸς τοῦτο αἰτήσις τοῦ δημοσίου, τῆς δημαρχίας ἢ τῆς ἐταιρίας πρὸς τὸ δικαστήριον τῶν πρωτοδικῶν νὰ ἐκδικᾶται ὀριστικῶς ὡς κατεπέγουσα ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν· πᾶσα δὲ περὶ τοῦτο ἀπόφασις τοῦ πρωτοδικείου νὰ ἦναι προσωρινῶς ἐκτελεστὴ καὶ ἂν ὑπόκηται εἰς ἔφεσιν.

Ἄρθρ. 7. Ἐν περιπτώσει ἐπιχειρήσεως τῆς ἐργασίας ταύτης ὑπὸ ἐταιρίας τινὸς οὔτε ἡ δημαρχία οὔτε τὸ δημόσιον νὰ ἔχωσι δικαίωμα ἀποζημιώσεως διὰ τὰς κοίτας τῶν ποταμῶν καὶ δι' ὅσας τυχὸν χέρσους γαίας τοῦ δημοσίου ἢ τῆς δημαρχίας ἤθελε μεταχειρισθῇ ἡ ἐταιρία πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Τοῦτο δὲ γενομένου προκαταβολικῶς, καλὸν εἶναι νὰ ἐπιληφθῇ ἡ δημαρχία ἢ τὸ δημόσιον ἀμέσως τοῦ ἔργου. Δύναται

δὲ νὰ διαβεβαιώσω ὑπὸ εὐθύνην μου, ὅτι ἢ πρὸς τούτο δαπάνη θὰ παρέξη μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τε τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν δαπανήσασαν ἀρχήν· διότι ἀμέσως τότε πᾶσα ἡ γῆ τῆς ἐκτεταμένης πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς θὰ μετασχηματισθῆ εἰς ποτιστικὴν· ὅταν δὲ ἰκανοποιηθῶσιν ἀποχρῶντως αἱ σήμερον ὑπάρχουσαι πρὸς τε τὴν πόσιν, πρὸς τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ εὐχύμων φυτικῶν τροφῶν, καὶ πρὸς τὴν χρησιμοτάτην διὰ τὴν διατήρησιν τῆς υγείας δενδροφυτεῖαν ἀνάγκαι, τότε τὰ περισσεύοντα ὕδατα δυνατὸν εἶναι νὰ χρησιμεύσωσι καὶ πρὸς θαυματοφυτεῖαν, ἢ καὶ πρὸς κατασκευὴν τεχνητῶν λειβαδιῶν, ἢ ἀπαλλαγῶμεν διὰ παντός τῆς σπανοκαρπίας τοῦ τόπου μας, καὶ ἰδίως τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ τρώγωμεν κρέατα ἅπαχα καὶ ὑπερτετιμημένα.

Ἐξ ὧν δὲ τούτων τῶν εὐεργετημάτων, τὰ ὅποια μᾶς ἐπαγγέλλεται ἡ αὐξήσις τῶν ὑδάτων, ἐν μόνον εἶναι ἰκανὸν νὰ ἐπιστήσῃ σπουδαιότατα τὴν προσοχὴν τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ τῆς Δημαρχίας.

Γνωστὸν δὲ εἶναι, ὅτι ὁ τόπος μας ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ἐθεωρεῖτο ὡς βρεφοκτόνος. Καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐταιρία καὶ ἡ Κυβερνήσις ἐκήρυξαν καὶ θραβεῖα ὑπὲρ τῶν συγγραψόντων τὰς καλλιτέρας πραγματείας κατὰ τῆς βρεφοκτονίας ἐν Ἀθήναις διαρροίας τῶν παιδίων. Καὶ συγγραφεῖς μὲν δὲν παρουσιάσθησαν διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι καίτοι ἀποθνησκόντων τότε τῶν πλείστων ἐκ τῶν γεννωμένων παιδίων ἕνεκα διαρροίας, εἰδικῆ ὅμως νόσος δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πείρα ἀπέδειξεν, ὅτι καθ' ὅσον ἀνεπτύσσεται ἐν τῷ τόπῳ ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ δενδροφυτεῖα, καθ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι μετεχειρίζονται πρὸς πότισιν τῶν γαιῶν τῶν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα, κατὰ τοσοῦτον ἡλαττοῦτο καὶ ἡ βρεφοκτόνος, εἰδικῆ νομισθεῖσα, ἐν Ἀθήναις διαρροία, καὶ ἤδη χάριτι θείᾳ σχεδὸν ἐξέλειπε καθ' ὅλοκληρίαν. Ἄν δὲ ἀνευρεθῶσιν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑπάρχοντα ὕδατα καὶ χρησιμοποιηθῶσι ταῦτα καταλλήλως πρὸς αὐξήσιν τῆς δενδροφυτείας καὶ πρὸς εὐζωίαν τῶν κατοίκων, τότε, ὡς ἰατρός εἴκοσι δύο ἔτη ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμά μου ἐν Ἀθήναις, δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω, ὅτι ὀλίγοιτοι ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ τόποι θὰ ἦναι υγιέστεροι, τερπνότεροι καὶ χαριέστεροι τοῦ τῆς Ἀττικῆς.

Καὶ ἐὰν μὲν ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνεύρεσιν ἢ τὴν αὐξήσιν τῶν ὑδάτων ἡ δημαρχία ἢ τὸ δημόσιον εἶμαι προθυμότερος νὰ πα-

ρέξω πᾶσαν τὴν δυνατὴν καὶ λεπτομερῆ πληροφορίαν ἀνεῖ τῆς ἐλαχίστης ἀξιώσεως πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν κόπων καὶ δαπανῶν, ὅσας ἄχρι τοῦδε κατέβαλον, ἢ ἀκολούθως ἤθελον καταβάλ-λει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· μίαν μόνον ἀπαιτῶ προκαταβολικῶς ἀμοιβὴν πρὸς ἀποζημίωσιν, τὴν ἐπισημὸν δηλαδή· θεβαύ-τητα ὅτι τὸ δημόσιον ἢ ἡ δημαρχία θέλει ἐπαληθῆ ἀμέσως τοῦ ἔργου πρὸς θεραπείαν τῆς μεγάλης ταύτης κοινωνικῆς ἀνάγκης.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ τοιαῦτα ἔργα συνήθως εὐδοκίμοισι κάλλιον παρ' ἰδιωτῶν διευθυνόμενα, διὰ τοῦτο προτείνω εἰς τὴν δημαρχίαν ἢ εἰς τὸ δημόσιον τὰ ἐξῆς.

Μετὰ τὴν ἐπιψηφίσιν τοῦ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη νόμου νὰ ὀργανισθῆ μετοχικὴ ἐταιρία πρὸς αὐξήσιν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ὑδάτων ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους.

Ἄρθρ. 1. Παραχωρεῖται πεντηκόνταετὲς προνόμιον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου ε. ε. ἵνα σχηματισθῆ μετοχικὴ ἐταιρία ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ποτίμων καὶ ποτιστικῶν ὑδάτων κατὰ τὴν Ἀττικὴν, μὲ μετοχικὸν κεφάλαιον ἑκατὸν μέχρι τριακοσίων χιλιάδων δραχμῶν, καὶ λογιζομένης ἐκάστης μετοχῆς ἀνὰ δραχμὰς εἴκοσι πέντε.

Ἄρθρ. 2. Τὸ προνόμιον τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ νὰ νέμηται ἡ ἐταιρία ἐπὶ πεντήκοντα ὀλόκληρα ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου ε. ε. ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ ὕδατα, τὰ ὅποια διὰ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς δαπάνης τῆς ἤθελον ἀνεύρει ἢ αὐξήσῃ.

Ἄρθρ. 3. Παραχωροῦνται εἰς τὴν ἐταιρίαν ταύτην ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ (ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη) νόμου δικαιώματα.

Ἄρθρ. 4. Παραχωρεῖται ἐπίσης ἡ ἐπικαρπία καὶ ἡ διοίκησις ὧν τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ χειμερινῶν ὑδάτων, ἅτινα διέθετε καὶ ἐνέμετο ἄχρι τοῦδε ἡ δημαρχία, ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ νέμηται μὲν τὴν ἐπικαρπίαν ἡ ἐταιρία, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ λαμβάνῃ δικαίωμα πρῆσιματος περισσότερον τοῦ ἄχρι τοῦδε πληρωνομένου. Παραχωρεῖται ἐπίσης εἰς τὴν ἐταιρίαν ἢ εὐκολία τοῦ νὰ μεταβιβάσῃ προσωρινῶς ἢ καὶ διαρκῶς διὰ τῶν ὑπαρχόντων δημοτικῶν ὑδραγωγείων τὸ παρ' αὐτῆς εὑρεθησόμενον ὕδωρ μετὰ προηγηθεῖσαν καταμέτρησιν ὑπὸ τῶν ὑδροδianoμῶν τῆς ἐταιρίας καὶ τῆς πόλεως.

Ἄρθρ. 5. Ἡ ἔταιρία ἀντί τῶν δικαιωμάτων καὶ παραχωρήσεων τούτων ὑποχρεοῖται νὰ προσφέρῃ εἰς μὲν τὸν δῆμον Ἀθηναίων ἀδιαλείπτως καὶ διαρκούντος τοῦ προνομίου τῆς δωρεάν ἑκατὸν δράμια ὕδατος· εἰς δὲ τὸ δημόσιον ἕτερα ἑκατὸν πρὸς κατάβρεξιν τῶν ὁδῶν καὶ πότισιν τῶν κατὰ τὰς ὁδοὺς δένδρων· ἅπαν δὲ τὸ λοιπὸν ποτιστικὸν καὶ πότιμον ὕδωρ δύναται νὰ διαθέτῃ ἡ ἔταιρία κατὰ βούλησιν καὶ πρὸς ὠφέλειάν της, τῇ ἐξαιρέσει ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἤθελε χρειασθῆ πρὸς τὰς ἐνδεχομένας ἀνάγκας τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ δήμου ἢ τοῦ βασιλικοῦ κήπου· τὸ ὕδωρ δὲ τοῦτο ὑποχρεοῖται νὰ παραχωρῇ ἡ ἔταιρία ἐπὶ ἀποζημιώσει, μὴ υπερβαινούσῃ τὰ δύο τριτημόρια τοῦ ἐνοικίου, ὅσον λαμβάνει ἡ δημαρχία σήμερον δι' ἕκαστον δράμι ὕδατος, τουτέστιν ἡ ἔταιρία θὰ λαμβάνῃ ἀνὰ πεντήκοντα δραχμὰς κατ' ἔτος ὡς ἐνοικίον δι' ἕκαστον δράμι ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἤθελε παραχωρεῖ εἰς τὸ δημόσιον, ἢ εἰς τὴν δημαρχίαν ἢ εἰς τοὺς βασιλικοὺς κήπους, ἀλλὰ μόνον πρὸς δημοσίαν, ἢ δημοτικὴν ἀνάγκην ἢ πρὸς χρῆσιν τῶν κήπων, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς ὑπονοικίαςιν.

Ἄρθρ. 6. Ἡ ἔταιρία δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὸ εὑρεθησόμενον παρ' αὐτῆς ὕδωρ καὶ πρὸς κατασκευὴν μύλων ἢ ἄλλων μηχανῶν, ἐχουσῶν πρὸς κίνησιν αὐτῶν ἀνάγκην τοῦ ὕδατος.

Ἄρθρ. 7. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ προνομίου τῆς ἡ ἔταιρία χάνει πᾶν δικαίωμα ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ δι' αὐτῆς εὑρεθησομένου ὕδατος, καὶ ἐπὶ τῶν δι' αὐτῆς κατασκευασθησομένων δι' ὀπτῶν κεράμων ἢ διὰ λίθων ὑδραγωγείων· διατηρεῖ ὅμως ἅπαντα τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τῶν διὰ χυτοῦ μετάλλου ὑδραγωγείων καὶ ἐπὶ τῶν δεξαμενῶν καὶ ὑδραποθηκῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἤθελεν ἀνεγείρει πρὸς κίνησιν μηχανῶν, ἢ ἄλλων βιομηχανικῶν καταστημάτων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα ὀφείλει νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν δημαρχίαν κατ' ἀρέσκειαν αὐτῆς, καὶ τὰ μὲν χυτὰ ὑδραγωγεία ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀναλογούσῃ κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἀρχικῆς ἀγορᾶς τῶν ἅπαντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐπὶ ἀποζημιώσει ἀναλόγῳ τοῦ καθαρῶ κέρδους, τὸ ὁποῖον θὰ παρέχῃσι τὰ καταστήματα ταῦτα ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως, καὶ λογιζομένης τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα παρέχουσι καθαρὸν εἰσόδημα ἕξ τοῖς ἑκατόν.

Ἄρθρον 8. Καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ δημαρχία δὲν ἤθελε θελήσει νὰ λάβῃ τὰ καταστήματα ταῦτα ἡ ἔταιρία διατηρεῖ ἐπ' αὐτῶν ἅπαντα τὰ τῆς νομῆς τοῦ ὕδατος καὶ τὰ τῆς ἰδιοκτησίας δι-

καιώματα, καὶ δύναται νὰ διατηρήσῃ, νὰ ἐνοικιάσῃ ἢ καὶ νὰ ἐκποιήσῃ τὰ καταστήματα ταῦτα.

Τοιοῦτοι περίπου εἶναι οἱ ὅροι ἐπὶ τῶν ὁποίων θεωρῶ ἀναγκαῖον καὶ ἐφικτὸν νὰ ὀργανισθῇ ἡ ἔταιρία αὕτη. Προτρέπω μάλιστα τὴν δημαρχίαν νὰ ὀργανίσῃ αὐτὴν καὶ νὰ λάβῃ οὐχ' ἐλάττους τῶν πεντακοσίων μετοχῶν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐγγράφομαι καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦδε μετοχος διὰ πενήκοντα μετοχάς.

Ἄν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἢ ἡ δημαρχία νομίση προτιμότερον νὰ ὀργανίσῃ ἄλλος τις τὴν ἔταιρίαν ταύτην, τότε ἀναδέχεται εὐχαρίστως καὶ ὁ ὑποφαινόμενος τὴν διοργάνωσιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἐκτεθεισῶν βάσεων, καὶ παρέχει ἀπὸ τοῦδε εἰς τὸ δημόσιον ἢ εἰς τὴν δημαρχίαν πᾶσαν ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀμέσου ἐπιχειρήσεως τοῦ ἔργου.

Ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιληφθῇ ὅσον ἐνεστὶ τάχιον τοῦ ἔργου τούτου ἡ Κυβέρνησις, καὶ νὰ μοι δοθῇ ταχέως ὀριστικὴ ἀπάντησις, ἵνα μὴ παρέλθῃ εἰς μάτην ἡ κατάλληλος διὰ τὴν ἐργασίαν ἐποχῇ.

Ἀναγκαῖον θεωρῶ ἐπίσης νὰ ληφθῇ ἡ κατάλληλος πρόνοια πρὸς κώλυσιν πυρπολήσεως τῶν δασῶν καὶ ἀπαγόρευσιν τῆς νομῆς αἰγῶν καὶ τῆς ἀσβεστοποιίας κατὰ τὴν Ἀττικὴν, ἵνα πολυπλασιασθῶσιν ἐπ' ἄπειρον τὰ ἐν αὐτῇ ὕδατα, ἵνα ἀναπτυχθῇ τεραστίως ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων, καὶ ἵνα κατασταθῶσιν ἴσῳ, μίαν ἡμέραν πλευστοὶ καὶ οἱ ποταμοὶ Ἰλισσὸς καὶ Κηφισσός.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Ἰουνίου 1864.

Ἰποσημειοῦμαι μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ

Εὐπειθέστατος

A. N. ΓΟΥΔΑΣ.

Σημείωσις τοῦ συντάκτου τῆς Με.Μοσης τῶν Ἀθηνηῶν.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν ἀξιοτίμων ἐκτὸς τῆς Πρωτεύουσας καὶ ἐκτὸς τοῦ Κράτους συνδρομητῶν, ἐὰν καὶ πάλιν ἐπανηλειμμένως πραγματευόμεθα περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑδάτων. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ αἰσθανόμεθα κόρον τινὰ ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι τοσοῦτον σπουδαῖον, ὥστε δὲν ἔπρεπε νὰ παύσωμεν νὰ πραγματευόμεθα περὶ αὐτοῦ, χωρὶς πρότερον νὰ φθάσωμεν εἰς

ἐν αἴσιον ἀποτέλεσμα. Θέλουσι δὲ μᾶς συγχωρήσει κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον οἱ ἀναγνώσται, καθόσον γνωστὴ τοῖς πᾶσιν εἶναι ἡ παροιμία αὐτῶν διψᾷ ἡ αὐλὴ τοῦ σπητιοῦ σου, μὴ χύνης τὸ νερὸν ἐξω. Διψᾷ λοιπὸν ὑπεμέτρως ἡ αὐλὴ τοῦ σπητιοῦ μας, καὶ εἴθε ὅσον ὁ οἰκοδεσπότης μας Κύριος Δήμαρχος ἢ ἡ Κυβέρνησις δὲν φροντίσωσι νὰ κορέσωσι τὴν δίψαν μας ταύτην, τοῦλάχιστον μὲ ὕδωρ, αἰωνίως θὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ φωνάζωμεν, ἀδιψῶμεν καὶ ποτίσατέ μας. Ἄλλως ὑποσχόμεθα εἰς τοὺς Κυρίου ἐκτὸς τῆς Πρωτεύουσας, καὶ τοὺς ἐκτὸς τοῦ Κράτους συνδρομητὰς μας νὰ φροντίσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς κόρεσιν τῆς δίψης καὶ ἐνδὸς ἐκάστου τόπου, ὅπου τὰ ὅλως ἰδιωτικὰ μας μέσα ἤθελον μᾶς ἐπιτρέψει ν' ἀπέλθωμεν, καὶ ὅπου ὁ κύκλος τῶν γνώσεών μας ἤθελε μᾶς ἐπιτρέψει ν' ἀσχοληθῶμεν πρὸς κόρεσιν τῆς δίψης καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς αὐλῆς τοῦ σπητιοῦ μας διψώντων.

Μετὰ περιπαθείας μεγίστης πρόσδοκῶμεν ν' ἀνακύψωμεν κατὰ τι τῶν πολλῶν περιπετειῶν μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ περιοδεύσωμεν ἐντὸς τε τοῦ Κράτους καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὅπου δυνηθῶμεν, ἵνα ἐρευνήσωμεν κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μας, τὰ αἴτια τῆς δίψης καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς αὐλῆς τοῦ σπητιοῦ μας διψώντων, ἵνα πραγματευθῶμεν καὶ περὶ αὐτῶν, καὶ ἵνα προκαλέσωμεν διὰ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ θεῖου συνεταρισμοῦ, ἢ διὰ τῆς ἰδιωτικῆς προσπάθειας, τὴν θεραπείαν. Πιστεύομεν δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ἡμῶν ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἅπαντες, ἀποσειρόμενοι τῆς τύρβης τοῦ πατριασμοῦ καὶ τῶν διαπληκτισμῶν, θὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ἐρευναν τῶν αἰτίων, ἅτινα ἐκάλυψαν ἄχρι τοῦδε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὕλικῆς μας εὐημερίας, καὶ θ' ἀσχοληθῶμεν σπουδαίως περὶ τὴν θεραπείαν καὶ ἄρσιν αὐτῶν, ἵνα γείνομεν πράγματι ἀνεξάρτητοι.

Καθ' ἡμᾶς εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ παρέλθῃ ἡ δεκαετηρὶς αὕτη, χωρὶς ἡ Ἑλλάς, πρότυπον Βασιλείων συνταγματικῆς ἐλευθερίας οὕσα, νὰ γείνῃ συνάμα καὶ πρότυπον Κράτος ἀναπτύξεως τῆς ὕλικῆς εὐημερίας κατὰ τὴν Ἀνατολήν· τοῦτο ὑπεσχέθη πανδημῶς ὁ συνταγματικώτατος ἡμῶν Βασιλεὺς, τοῦτο ἀπῆλπισαν ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος διὰ τῶν προσφωνήσεών των καὶ ἅπαντες σχεδὸν οἱ δήμαρχοι κατὰ τὴν περιοδεῖαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦτο ἀπαιτοῦσι καὶ αἱ ἀληθῶς πεπολιτισμένοι καὶ ἀληθῶς συνταγματικοὶ καὶ φιλέλληνες Κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, τοῦτο ἀπαιτεῖ σήμερον στεντορία τῆ φωνῆ καὶ ἡ κοινὴ ἐν Ἑ-

λάδι γνώμη, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ πεποιθήσιν μόνον ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν εἰς τὰς βουλὰς τῆς Θείας προνοίας, ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ἀπεριόριστον σέβας εἰς τὸν συνταγματικὸν ἡμῶν Βασιλέα καὶ ἐλπίδα μόνον εἰς τὰς δυνάμεις μας καὶ εἰς τὰς προσπάθειάς μας.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΟΛΛΑΝΔΑ.

Σκηναὶ καὶ ἀπομνημονεύματα γεωργικῆς περιηγήσεως.

1. Αἰ γαιμηλαὶ γαῖαι.

Τὸ Βέμστερ, ἡ γλοερά περιοχή τῆς Φρέισης καὶ τὸ Ὄβερ-Υσσελ.

Ὅπως ὁ ἱστορικός, οὕτω καὶ ὁ οἰκονομολόγος, ὁ πατῶν τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδάφους, δὲν δύναται νὰ μὴ κυριευθῇ ἀπὸ αἴσθημα ἐκπλήξεως καὶ σεβασμοῦ, ὅταν ἀναλογισθῇ τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ ἔδαφος τοῦτο, τὸ τοσαύτως ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς τῶν ξένων διασωθῆν, κατεκτήθη ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἁμῶν. Εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἐνθα ἀποκατεστάθη ὁ ἄνθρωπος, ἤρει πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεώς του νὰ ὠφελθῇ ἀπὸ τὰ μέσα, τὰ ὅποια ἡ φύσις τῷ προσέφερεν. Ἐν Ὀλλάνδᾳ ὅμως ἐλειπε τὸ πᾶν, ὡς καὶ αὐτῇ ἡ γῆ, τὴν ὅποιαν ἐδέησε νὰ δημιουργήσῃσι, καὶ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ διὰ τεραστίων ἔργων νὰ τὴν προφυλάξωσιν ἀπὸ τὴν ἐπάνοδον τρομερῶν καταστροφῶν· ἡ Ζηλανδία ἐθήκεν ἐπὶ τοῦ θυροῦ αὐτῆς συμβολικὸν λέοντα, ὅστις ὑπερπλάτων δι' ὑπερφάνου κινήσεως τὰ ἔτοιμα νὰ τὸν καταπίωσι κύματα φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν «*lueton et emergo παλαιῶ καὶ ἐπιπλέω*»· αἱ λέξεις αὗται συγκεφαλαιοῦσι θαυμασίως ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀλλάνδης καὶ πρὸ πάντων τῆς γεωργίας αὐτῆς· πάλαιεν, παλαιῶν ἀκαταπαύστως καὶ διὰ νικηφόρου πάλης ὑφίστασθαι.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλλάνδης παρουσίαζεν εἰς τοὺς πρώτους αὐτῆς κατοίκους μέγαν σωρὸν ἁμμου, ποικιλλόμενον κατὰ διαστήματα ἀπὸ τέλματα καὶ καλυπτόμενον ἐν καιρῷ παλιφροίας

ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· τὰ ὀρηκτικὰ ὕδατα τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν, οἵτινες διέρχονται διὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐπλημμύρουν, μετεσχημάτιζον, μετεκίνουν καὶ διέκοπτον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐνταῦθα μὲν τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἄνεμοι μετέθετον καὶ ἐκύλιον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· ἀλλαχοῦ δὲ τὸν μόλις συμπηγνέντα βόρβορον, τὸν ὁποῖον κατέθετον καὶ ἀφῆρουν ἀλληλοδιαδόχως τὰ κύματα· καὶ ἄλλοτε μὲν ἀνεφαίνοντο σπογγώδεις πεδιάδες, ἐπὶ τῶν ὁποίων μόλις ἠδύνατο νὰ πατήσῃ ἀνθρώπινος ποὺς καὶ αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο καταδεδικασμένοι εἰς αἰώνιον στείρωσιν· ἄλλοτε δὲ παρουσιάζετο τὸ ἔδαφος ἀμφίβολον καὶ αἱ ἄκται ἐπαμφοτερίζουσαι εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἠδύνατό τις μῆτε νὰ πλεύσῃ μῆτε νὰ περιπατήσῃ· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὑπῆρχε παντελῆς ἔλλειψις σιδήρου, μεταλλῶν, λίθων, καὶ παντὸς πρὸς οἰκοδομὴν ἀναγκαίου ὕλικου. Τούτου ἕνεκα οἱ ἀρχαῖοι ἐκ Μεσημβρίας περιηγηταὶ οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν χώραν ταύτην, Θρασέας ὁ Μασσαλιώτης ἐν πρώτοις καὶ ἀκολούθως ὁ Πλίνιος, φαίνονται ὑπὸ μυστηριώδους τρόμου κατειλημμένοι, ὅταν περιγράφουσιν τὴν κατάστασιν τῶν αὐτοχθόνων, ἠναγκασμένων νὰ ζῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τῆς ἀρκτικῆς ταύτης θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὰ μεγάλα κύματα καὶ ὁ σκοτεινὸς οὐρανὸς ἐφανέρονον κατ' αὐτοὺς τὸ πέρασ τοῦ κατοικημένου κόσμου· ἡ παράδοξος αὕτη χώρα ἐκατοικεῖτο τότε ἀπὸ οἰκογενεῖας τινὰς ἀλιέων, οἱ ὁποῖοι ἐν καιρῷ παλιρροίας κατέφευγον εἰς γηλόφους ἢ εἰς καλύβας, στηριζομένας ἐπὶ πάλων καὶ οἱ ὁποῖοι ἔζων ἀπὸ τὴν ἄγραν τῶν ἰχθύων καὶ ἀπὸ τὰ ὠά, ἅτινα κατέθετον ἐν ἀναριθμήτῳ ποσότητι τὰ θαλάσσια τῆνα ἐπὶ τῆς ἄμμου. Καὶ ὅμως οἱ ἀπόγονοι τῶν πτωχῶν τούτων οἰκογενειῶν ἐσχημάτισαν τὰς ὑπερφάνους φυλάς τῶν Βατάδων καὶ Καύκων καὶ ἀφοῦ κατέκτησαν βῆμα πρὸς βῆμα καὶ ἐγονιμοποίησαν τὸ ἔδαφός των, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνεύρωσιν ἱκανά μεσά καὶ ἐνόργειαν, δι' ὧν ἀπώθησαν δις τὸν ἐπαπειλοῦντα τὰς ἐστίας των δεσποτισμὸν καὶ ἔδωκαν τὸ σύνθημα τῆς χειραφετήσεως τῶν νεωτέρων λαῶν, θεμελιώσαντες τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν ἐλευθερίαν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὸ ἐμπόριον ὀφείλονται κυρίως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰ πλούτη τῆς Ὀλλάνδης, ἀλλὰ πρὸς ἀπέλευθέρωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἀνεπτύσσετο τὸ ἐμπόριον, ἦτον ἀνάγκη νὰ στερεωθῇ ἡ γῆ καὶ νὰ κατασταθῇ παραγωγὸς ἀφθόνων καρπῶν, ταῦτα δὲ κατωρθώθησαν δι' ἀκαταπαύστων προσπαθειῶν, διὰ πολυμηχανοῦ τέχνης, καὶ δι' ἀπαραβλήτου πρὸς καταδάμασιν τῶν στοιχείων ἐπιμονῆς. Ὅλος ὁ

κόσμος γνωρίζει τὴν ἄπειρον ἐργασίαν τῶν προχωμάτων, δι' ὧν προφυλάττεται ἀπὸ τὰς πλημμύρας μέγα μέρος τοῦ τόπου, ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ Ωκεανοῦ κατακτῆσις τοῦ ἐδάφους ἐκπλήττει τὴν φαντασίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἡ γονιμοποίησις τῆς ἄμμου καὶ τῆς τιάνου ἀπῆτησεν ἔτι μεγαλητέρους κόπους· εἰς πολλὰ μέρη τὸ παραγωγικὸν στρώμα ἐσχηματίσθη, ὅπως γίνεται εἰς τοὺς κήπους, ἐκ τῆς ἀναμίξεως διαφόρων ἀπὸ μακρυνούς τόπους μεταφερθειῶν γαιῶν καὶ ἐδῶ μὲν ἀνώρουσαν ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς τὴν ἄμμον διὰ νὰ τὴν ἀναμίξωσι μὲ τὴν τιτανώδη ἐπιφάνειαν· ἀλλαχοῦ δὲ μετέφερον ὀλοκλήρους σωρούς ἄμμου καὶ τοὺς διεσκορπίσαν ἐπὶ βαλτωδῶν λειμῶνων· εἰς τινα δὲ μέρη ἐξέβαλον ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων τιτανώδη χρώματα διὰ νὰ τὰ ἀναμίξωσι μὲ ἀμμώδεις γαίας ἢ ἀφῆρσαν τὴν ἄργιλον διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἔδαφος νέαν γονιμότητα. Ἀλλὰ πόσοι κόποι ἀπαιτοῦνται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς διὰ τοσοῦτων ἐντέχνων καὶ ἐπιμόνων προσπαθειῶν προπαρασκευασθείσης ταύτης γῆς! ἐπειδὴ διαλύεται καὶ κατακάθηται εὐκόλως ὅπου ἡ βροχὴ τῶν ὑδάτων τὴν ἐγγίσῃ, ἐδέησε νὰ τὴν προφυλάξωσιν μὲ πάλους καὶ σανίδας, μὲ πλέγματα καὶ δέματα ξύλων ἢ μὲ τοῦβλα καὶ διάφορα ἄλλα μέσα· οὕτω, ἐν ᾧ διὰ νὰ καταστήσῃ τις γνωστὴν τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἄλλων τόπων, ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ πῶς καλλιεργεῖται ἡ γῆ, ἐνταῦθα εἶναι ἀνάγκη νὰ καταδείξῃ τις καὶ πῶς ἐσχηματίσθη.

Ἡ τάξις, τὴν ὁποίαν θέλομεν ἀκολουθήσει εἰς τὴν μελέτην τῆς Ὀλλανδικῆς γεωργίας, μᾶς διαγράφεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν γεωλογικὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους· ἐν πρώτοις θέλομεν ἐπισκεφθῆ τὰς ἐκ προχωσέων σχηματισθείσας καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης εὐρισκομένας γαίας· ἀκολούθως τὰς ὑψηλοτέρας, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς ἀποδίδεται εἰς τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ὁμορον τοῦ Βελγίου χώραν τοῦ Λιμβούργου, ἥτις θεωρεῖται ἡ ἀρχαιότερα πασῶν τῶν ἄλλων.

Α'.

Αἱ ἐκ προχωσέων σχηματισθείσαι γαίαι ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν αἰγιαλῶν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποτιζόντων τὰς Κάτω χώρας μεγάλων ποταμῶν, προστατευόμεναι ἀλλαχοῦ μὲν ἀπὸ τεχνητὰ προχώματα· ἀλλαχοῦ δὲ, ἀπὸ σωρούς ἄμμου ἢ ἀπὸ νησιδία, τὰ ὁποῖα εἰς τινα μέρη σχηματίζουσι σει-

ρὰν ὄχυρωμάτων προωρισμένων καὶ συντρίβωσι τὰ ὀρηκτικὰ κύματα. Ἡ ζώνη αὕτη, ἐν ἣ περικλείονται καὶ μεγάλα ἐκτάσεις τιτανώδους ἐπιφανείας, ἀποτελεῖ ὡς ἔγγιστα τὸ ἥμισυ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδάφους, ἧτοι 15,000,000 στρέμματα, περιλαμβάνει δὲ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ζηλανδίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀρκτικῆς Ὀλλάνδας ἐκτεινομένη εἰς μέγα μέρος τῆς Φρίσης, Γρενίγγης, Ὄβερ-υssel καὶ Γουέλδρας· ἐκ τῆς ἐντελῶς ὀριζοντείου θέσεώς τοῦ ἐδάφους ἀποδεικνύεται σαφῶς, ὅτι ἐσχηματίσθη εἰς τὸ βάθος ἀκινήτων ὑδάτων καὶ ὅτι δὲν ὑπέστη ἀκόμη οὐδεμίαν μεγάλην μετατόπισιν οὔτε ἀνύψωσιν τινα ἐκ τῶν προερχομένων ὑπὸ τῶν κεντρικῶν δυνάμεων τῆς γῆς· ὀφείλει δὲ τὴν γέννησιν τῆς εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους ποταμοὺς Ἐσκάτ, Μόσιν καὶ Ρῆνον, αἵτινες ἔχουσιν ἐν αὐτῇ τὰ πολυπληθῆ στόμιά των. Ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων ἐσχηματίσθη ἀκατόνιστόν τι δέλτα συνέπεια τῶν ἰδίων φυσικῶν νόμων, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν τὰ δέλτα τοῦ Νείλου, τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Μισισσιπῆ. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν σύρουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον βαρῆα σώματα ἀναλόγως τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ταχύτητος, μετὰ τὴν ὁποίαν ρέουσιν, ἐπειδὴ δὲ οἱ διερχόμενοι διὰ τῶν κάτω Χωρῶν ποταμοὶ, ἅμα φθάσων ἐκεῖ, δὲν ἔχουσι σχεδὸν καμμίαν κλίσιν, τὸ ρεῦμα αὐτῶν καθίσταται βραδύτατον καὶ δὲν δύναται νὰ σύρη εἰμὴ σμικρότατα ἀντικείμενα, ὅσον ὀλίγην λεπτοτάτην ἄμμου καὶ ἀργίλου διαλυμένην εἰς μικροσκοπικὰ μόρια, ἅμα δὲ τὸ γλυκὺ ὕδωρ συναντηθῆ μετὰ τὸ ἄλμυρόν τῆς θαλάσσης, τὸ ρεῦμα σταματᾷ καὶ αἱ ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι ὕλαι κατακάνηται σχηματίζουσαι ὀριζόντια στρώματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματίζονται αἱ πλούσιαι ἐκεῖναι προχώσεις διὰ τῆς λεπτοτάτης ἀργίλου, τὴν ὁποίαν φέρουσιν οἱ τρεῖς ποταμοὶ, συνεισφέρουσι δὲ τὸ μέρος των εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν οἱ ἠφαίστειοι λόφοι τοῦ Ρῆνου, αἱ διαρῶγες τῆς Ἀρδένης καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἑλβετίας. Ἀνερχόμενος εἰς τὸ Φωλρόν καθηγητῆς τις τοῦ ὀλλανδικοῦ Πανεπιστημίου ἀνεγνώρισεν ἐπὶ τῶν βράχων τὸν λιανόλιθον, ὃν εἶχε παρατηρήσει εἰς τὰ τέλματα τοῦ Ἰσσελ.

Ἡ διὰ τοιούτων προχώσεων σχηματισθεῖσα γῆ, ἐννοεῖται οἰκοθεν, δὲν δύναται νὰ ὑπερβαῖν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· ὅλη ἡ ἀργιλώδης ζώνη δὲν ὑψοῦται πλέον τοῦ ἐνός μέτρου ἀπὸ τὴν μέσσην ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ ἐπομένως ἐν κατῷ καλιρροίας ἡ ἀρκτικὴ θάλασσα ἤθελε τὴν καλύπτει ἐξ

ὀλοκλήρου μετὰ τὰ κύματά της. Τμήματα μάλιστα τινὰ εἶναι πολὺ χαμηλότερα τῆς ἐπιφανείας ταύτης, οἷον ἡ λίμνη τοῦ Ἀρλεμ, ἧτις εἶναι χαμηλότερα κατὰ 4 μέτρα, τὸ Βιεραμβάχ κατὰ 5 καὶ τὸ Ζουίδελας κατὰ 5,60' μέρος τῶν χαμηλῶν τούτων γαιῶν προστατεύεται ἀπὸ τοὺς σωροὺς τῆς ἄμμου, ἄλλο δὲ ἀπὸ τὰ προχώματα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἀρχεται ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος καὶ ἐντεύθεν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὰ τὰ τοιοῦτου εἶδους ἔργα, ὅσα ἀλληλοδιαδόχως ἐξετελέσθησαν. Ὁ Κ. Στάριγγ ἔκαμε τὸν κατάλογον αὐτῶν μετ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ἐξαγόμενον ὅτι ἀπὸ τὸ 1500 μέχρι τοῦ 1858 κατεκτήθησαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων 3,550,000 στρέμματα γῆς ἐξαιρέτου ποιότητος. Ὁ κατάλογος τῶν ὠφελίμων τούτων κατακτήσεων, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἐχύθη οὐδὲ ῥανίς αἱματος, ἀποδεικνύει ἀφ' ἐνός μὲν τὴν ὀλεθρίαν τοῦ πολέμου ἐπιρροήν ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γεωργίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἔκτακτον ὄθησιν, τὴν ὁποίαν δίδου ἐἰς αὐτὴν οἱ χρόνοι τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ὄλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ὀλλάνδας ὑπὸ τὸ σκήπτρον Καρόλου τοῦ Ε', μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν κατὰ τῆς Ἰσπανίας ἐχθροπραξιῶν χρονικὴν περίοδον ἀπεκτῶντο ἐτήσιως 6,210 στρέμματα, ἐφ' ὅσον δὲ διήκουν οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ κατὰ τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου πάλη ὁ ἐτήσιος μέσος ὅρος κατέβη εἰς 170—840 στρέμματα, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1815—1858 ἀναβαίνει πάλιν εἰς 10,660. Ἐὰν δὲ δὲν συμβῆ κατὰ πτωσίς τις τῆς γῆς, (διὰ τὸ ὅποιον οὐδεὶς ὑπάρχει φόβος), ἡ βραδεία μὲν ἀλλ' αἰώνιος ἐργασία τῆς φύσεως, βοηθουμένη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου, θέλει ἐξακολουθήσει, πληροῦσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ἀβάθη τῆς θαλάσσης ὕδατα, νὰ προσθέσῃ νέας καὶ ἐπίσης εὐφόρους γαίας εἰς τὴν πάντοτε αὐξάνουσαν περιοχὴν τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἐν ᾧ ἐν Ἑλβετία, ἔθνα πηγάζουσιν οἱ ποταμοὶ, εἶδομεν παλαιούς ἀγροὺς μεταβληθέντας εἰς ὄρη νὰ καταστραφῶσι καὶ νὰ διαλυθῶσιν εἰς κόνιν, εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν τὴν διάπλασιν νέων γαιῶν, αἱ ὁποῖαι ἴσως μίαν ἡμέραν θέλουν σχηματίσει καὶ βάσεις νέου συστήματος ὑψωμάτων ἐν ᾧ δὲ κατ' ἔτος αἱ νομαὶ τῶν Ἄλπεων ἐλαττοῦνται αἱ τῆς Ὀλλανδίας αὐξάνουσιν.

Ἡ ἀργιλώδης ζώνη εἶναι ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γνωστή, καθὼ περιέχουσα τὰς κυριωτέρας πόλεις, οἷον τὴν Φλεσίγγην, τὸ Μιδελβοῦργον, τὸ Ρότερδάμ, τὸ Δέλετ, τὴν Λαχόν,

τὸ Ἄρλεμ, τὴν Δεϋδην, τὸ Ἄμστελοδάμον, τὴν Δεσβόρδην, τὴν Γρονίγγην, κτλ. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς ζώνης ταύτης εἶναι πυκνότερος τῶν ἄλλων, διότι ἦτο γονιμωτέρα καὶ ἐπιτηδειότερα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου ἕνεκα τῆς προσεγγίσεως τῆς θαλάσσης καὶ τῆς πληθῆος τῶν διωρύγων, αἱ ὁποῖαι τὴν διατέμνουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις· ἐκ ταύτης πηγάζει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κυριωτάτου μέρους τῆς χώρας Ὀλλάνδα (hollande) διότι τὸ ὄνομα τοῦτο hol-land σημαίνει κοίλην γῆν, καὶ τῶντι εἶναι κοίλη, διότι διατρέχων τις τὴν χώραν ἐλέπει πανταχόθεν ποταμούς καὶ διώρυγας ὑψηλοτέρας τῶν πεδιάδων, τὰ δὲ πλοιάρια πλέοντα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν εἰς τὰ λειβάδια νεομένων ἀγελάδων. Τούτου ἕνεκα οἱ κρίνοντες ἐκ πρώτης ὄψεως περὶ τῆς χώρας ταύτης ἐφαντάσθησαν ὅτι ὅλη ἡ Ὀλλάνδα εἶναι ἐν εὐρύχωρον λειβάδι, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου ἀληθές, καθόσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζώνην τῶν προχώσεων μέγα μέρος καὶ μάλιστα τὸ εὐφορώτερον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸ ἀροτρον, μένει δὲ εἰς κατάστασιν διηνεκοῦς λειβαδίου τὸ ἐλαφρότερον καὶ ὑγρότερον, καὶ τοῦτο θέλομεν ἐν πρώτοις ἐπισκεφθῆ.

Ὁ δὲ διὰ τοῦ Ρότερδάμ εἰς τὰς Κάτω Χώρας εἰσερχόμενος περιηγητὴς καὶ προχωρῶν πρὸς ἄρκτον μέχρι τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ Ἑλδερ, διέρχεται δι' ἀδιαλείπτου σειρᾶς χαμηλῶν λειβαδίων, ἅτινα γέμουσι ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ κτήνη, οἷον ἵππους, κριούς, βόας καὶ χοίρους. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ, διότι ὄχι μόνον ζωγράφοι Ὀλλανδοὶ πολλάκις τὴν ἐσχεδινογράφησαν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, ὅσοι ἠθέλησαν νὰ γράψωσι περὶ Κάτω Χωρῶν, ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ἤρχισαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς περιηγήσεώς μας ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν ἐγγύτερον τὰ πράγματα, παρακαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ Ἄμστελοδάμου καὶ νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν, τὴν χαμηλὴν καὶ σχεδὸν βεδυθισμένην εἰς τὰ ὕδατα χερσόνησον ταύτην, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης δυτικῶς καὶ τῆς Ζουϋδερζέας ἀνατολικῶς καὶ τὴν ὁποῖαν τὰ κύματα ἠθέλον ἔχει διηρημένην εἰς πολλὰ νησίδα, ἐὰν ἔλειπον τὰ διάφορα ἀμυντικὰ ἔργα, δι' ὧν ἐμποδίζεται ἡ ὀρμὴ των. Χωρὶς δὲ νὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, ἄς διέλθωμεν παρὰ τὸ Ζανδάμ, ἔνθα διέτριβεν ὁ μέγας Πέτρος, καὶ παρὰ τὸ Βρόνυ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὡς πρωτότυπον τῆς ὀλλανδικῆς καθαριότητος, καὶ ἄς καταβῶμεν εἰς τὸ Βέμστερ, ἔνθα θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἴδωμεν κατὰ τίνα

τρόπον ἐκτελεῖται ἡ ποιμενικὴ οἰκονομία εἰς ὅλον τοῦτο τὸ μέρος τῆς χώρας. Τὸ Βέμστερ εἶναι παλαιὰ λίμνη ἀποξηρανθεῖσα κατὰ τὸ 1608—1612 καὶ ἔχουσα τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ 3 1/2 μέτρα χαμηλοτέραν ἀπὸ τὴν τοῦ Ἄμστελοδάμου· ἕνεκα δὲ τούτου τὰ ὕδρια ὕδατα δὲν δύνανται νὰ τρέξωσι, καὶ πρὸς ἐκκένωσιν αὐτῶν κατέφυγον εἰς ἀνεμομύλους, οἱ ὁποῖοι τὰ ὑψώνουσιν εἴτε δι' Ἀρχιμηδεῖου τινὸς ἔλικος εἴτε δι' ἀντλίας καὶ τὰ μετοχετεύουσιν ἀκολούθως εἰς ἐξωτερικὰς, καὶ μετὰ τῆς θαλάσσης· συγκοινωνούσας διώρυγας· ἡ ἔκτασις τοῦ Βέμστερ ἀναβαίνει εἰς 7,000 στρέμματα, σχηματίζει δὲ περιοχὴν τεχνητῶς ἀπεξηραμμένην καὶ διοικεῖται, ὡς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἐν Ὀλλάνδᾳ κτήματα, ὑπὸ κομπάτου, ἐκλεγομένου ἀπὸ τοὺς γαιοκτῆμονας καὶ ἐπαρκούντος εἰς ὅλας τὰς ἀναγκαίας δαπάνας δι' εἰσφορῶν κατὰ στρέμμα ἐπιβαλλομένων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι διηρημένη εἰς τετράγωνα ἴσης ὡς ἐγγίστα ἐκτάσεως τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἀπὸ πλατεῖς χάνδακας, καθέτις διασταυρουμένους, καὶ ἔχοντας καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μήκος λιθοστρωμένας καὶ ἐν καλλίστῃ καταστάσει διατηρουμένας ὁδοὺς, τὰ πάντα δὲ μεταφέρονται ἐκεῖ διὰ πλοιαρίων, οἷον ἡ κόπρος, τὸ χόρτον καὶ τὸ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν καὶ ἑσπέραν ἀμελγόμενον γάλα· αἱ δὲ ὁδοὶ χρησιμεύουσι μόνον διὰ νὰ μεταφέρονται εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις τὰ προϊόντα τῶν κτηνῶν, τὸ βούτυρον καὶ ὁ τυρός.

Εἰς τὸ Βέμστερ ἀριθμοῦνται 240 κτήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει 200—350 στρεμμάτων ἑκτασιν· Κτῆμα 300 στρεμμάτων διατηρεῖ 20 γαλακτοφόρους ἀγελάδας, 12—14 μόσχους, 30—40 κριούς, 8—9 χοίρους καὶ ἓνα ἵππον· εἰς τινα δὲ ἄλλα μέρη προσθέτουσι καὶ ἄλλα κτήνη, ἐκ δὲ τῶν πτηνῶν τρέφουσι κυρίως νήσας, χήνας, καὶ κύκνους. Πρὸ τινῶν ὅμως ἐτῶν ἡ περιοχὴ αὕτη ἔτρεφεν 6,000 κερασφόρα ζῶα καὶ 400 ἵππους, ἧτοι ἐν χονδρῶν ζῶων ἀνὰ 10 στρέμματα. Δένδρα δὲν ὑπάρχουσι καθόλου, ἐξαιρέσει ὀλίγων πετελεῶν, λευκῶν, καὶ ἰτεῶν, τὰς ὁποίας βάλλουσιν εἰς τὰ ἄκρα τῶν κτημάτων διὰ νὰ τὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ τῶν βιαίων ἀνέμων· ἐντὸς τῶν νομῶν δύο ἀντικείμενα ἐλκύουσι κυρίως τὴν προσοχὴν τοῦ διαβάτου, πρῶτον μέγας τις ἰστός, εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου ὁ πελασγὸς κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τινος τροχοῦ, τὸν ὁποῖον θέτει ὁ ἀγρολήπτης διὰ νὰ ἐλκύῃ παρ' ἑαυτῷ τὰς χελιδόνας, ὅταν ἐπανέρχονται ἐκ τῶν πρὸς μεσημβρίαν μετανα-

στεύσεών των' και δεύτερον εἶδος τι ἐπιμήκουσ καὶ καμπύλου στύλου, τὸν ὅποιον χῶνουσιν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐπὶ τοῦ ὀποίου ἐν ἑλλείψει ἄλλων δένδρων, ἔρχονται αἱ ἀγελάδες καὶ τρίβουσι τὴν ῥάχιν των. Ὁ στύλος οὗτος ἔχει παράδοξον σχῆμα ὁμοιάζον μὲ γιγαντάδες ὁστοῦν προκατακλυσιμαίου τέρατος, καὶ τῶν ὄντι εἶναι πλευρά φαλαίνης, ἀρχαῖον τρόπαιον τῶν νικῶν, τὰς ὁποίας ἐκέρδιζον οἱ Ὀλλανδοὶ ἀλίεις εἰς τὰς κατὰ τὴν ἀρκτικήν θάλασσαν ἐκδρομάς των· αἱ πλευραὶ ὅμως αὐταὶ τῶν φαλαίνων κατήντησαν σήμερον ἀντικείμενον πολυτελείας, διότι εἶναι σπάνια καὶ τιμῶνται πολὺ. Ἡ προσοχὴ, μεθ' ἧς σπουδαίουςι τὰ ἐνστικτικὰ τῶν ζῶων, καὶ ἡ προθυμία, τὴν ὁποίαν καταβάλλουσι πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν των, ἀποτελοῦσι τὸν χαρακτήρα τῶν ἡθῶν καὶ ἔχουσι μεγάλας συνεπείας, διότι, διὰ τῆς σπουδῆς τῶν νόμων τῆς φύσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀπολαύσει μεγαλειτέρας ὠφελείας ὁ βιομήχανος οὗτος λαὸς, ἠδυνήθη νὰ δημιουργήσῃ πλοῦτη εἰς τόπον, ἐνθα ἔλειπον τὰ πάντα.

Ἐν καιρῷ θέρους τὰ ποίμνια μένουσι νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς τὸν λειμῶνα, μόνον δὲ ἐπὶ τῶν νῶτων τῶν ἐγκύων ἀγελάδων ῥίπτουσι κάλυμμά τι διὰ νὰ τὰς προφυλάττωσιν ἀπὸ τοῦ ψύχους, τοῦτο δὲ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀσείους νὰ λέγωσιν, ὅτι ἐν Ὀλλάνδᾳ ἀπαντῶνται ἀγελάδες μὲ ἐπενδύτην ὅταν τις ἐπισκέπτεται τὰς ἀγροικίας ταύτας, τὸ μέρος, ὅπερ ἡ σύζυγος τοῦ ἀγρολήπτου δεικνύει μεθ' ὑπερηφανείας, εἶναι ὁ σταῦλος ὁ ἐξωτερικὸς αὐτοῦ τοίχος, κτισμένος ἀπὸ τοῦβλα, εἶναι διατυρημένος ἀπὸ σειρὰν μικρῶν θυρίδων, στολισμένων μὲ αὐλαίας ἐκ μουσελίνης, τὸ δὲ ταβάνι καὶ τὸ διάφραγμα, τὸ ὅποιον χωρίζει τὴν χορτοθήκην, εἶναι κατασκευασμένον ἐξ ἐλάτης τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν, ἡ ὁποία λάμπει ἀπὸ καθαριότητα· τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον ἀπὸ πλάκας, καλύπτεται ὑπὸ λεπτῆς καὶ λευκῆς ἄμμου, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ σάρωθρον τῆς οἰκονόμου διαγράφει ποικίλα σχέδια· ἐντὸς τῶν σταύλων τῶν ἀγελάδων βλέπει τις τεθειμένας κατὰ σειρὰν τραπέζας, ἐπὶ τῶν ὀποίων ὑπάρχουσι πηλλᾶκις ἐκτεθειμένα σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ φαρρουρία τῆς Κίνας καὶ Ἰαπωνίας, ἐπιμελῶς μεταβιβαζόμενα ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος· μεταξύ δὲ αὐτῶν ἀπαντῶνται πολλὰ σπάνια πράγματα, τὰ ὁποία ἤθελον κινήσει τὸν θαυμασμὸν παντὸς ἐραστοῦ τῶν ὠραίων τεχνῶν· ἀγγεῖα πλήρη ἀνθέων μὲ ζωηρὰ χρώματα καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καθαρὰ καὶ στιλβόντα συμπληροῦσι τὸν στολισμὸν. Εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς

οικίας ὑπάρχουσι παμμεγέθη ἀρμάρια παλαιῦ σχήματος ἅπαντα πλήρη φορεμάτων μεταξωτῶν, πολυτελῶν κοσμημάτων καὶ λευκῶν ὑφασμάτων, τὰ ὁποία ἀποτελοῦσι τὰ κληρονομικὰ πλοῦτη, ἐφ' ὧν καυχῶνται αἱ γυναῖκες. Αἱ ἀρχαῖαι ῥήσεις τῶν λαῶν τῆς ἀρκτικῆς καὶ ἡ ἱστορία τῶν Γερμανῶν Βασιλέων κάμνουσι συχνὰ λόγον περὶ θησαυροφυλακείων· αἱ κυριώτεραι μάλιστα αὐλαὶ τῆς Γερμανίας ἔχουσι ἀκόμη καὶ σήμερον δωμάτιον θησαυρῶν· μείναντες πιστοὶ οἱ γαιωπόνοι Ὀλλανδοὶ εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀποδίδουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν κτῆσιν πλουσίας συλλογῆς ἀργυρῶν σκευῶν, προτιμῶντες μετὰ τὴν θεραπείαν ὄλων τῶν ἀναγκῶν των νὰ δαπανῶσι τὰς οἰκονομίας των εἰς ἀντικείμενα, κολακεύοντα τοῦλάχιστον τὴν κενοδοξίαν των, ἀφοῦ τὸ ἐπάγγελμά των δὲν εἶναι ἐπιδοκτικὸν πολυδαπάνων βελτιώσεων· ἐξ οὗ δὲ ἡ τιμὴ τοῦ τυροῦ καὶ τοῦ βουτύρου ἐδιπλασιάσθη, καὶ τὰ κέρδη των πῦξον σημαντικὰ, ἔλαβον τὴν εὐκολίαν νὰ εὐχαριστήσωσιν ἀφειδέτερον τὴν ὀρεξίαν των ταύτην καὶ δὲν ἀρκοῦνται πλέον, ἔχοντες ἀργυρὰ τὰ σκευὴ τῆς τραπέζης καὶ τὰ τοῦ τεῖου, ἀλλὰ κατασκευάζουσι ἐξ ἀργύρου καὶ ἄλλα διάφορα μεγάλα ἀγγεῖα καὶ σκευὴ τῆς οἰκίας· τινες μάλιστα, εὐρίσκοντες μικρὰς ἀξίας ἰὸν ἀργυρον, κατασκευάζουσι τὰ σκευὴ ταῦτα ἐκ χρυσοῦ. Ἐν τούτοις πολλοὶ χωρικοὶ ἠγόρασαν συνάμα καὶ δημόσια χρεώγραφα· διατηρήσαντες δὲ τὸν ἀπλοῦν τρόπον τοῦ ζῆν ἠδυνήθησαν νὰ κάμωσι μεγάλας οἰκονομίας, ἐξ ὧν ἐσωρεῦθησαν σημαντικὰ κεφάλαια εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς Ὀλλάνδας· σήμερον δὲ ὁ ἔχων ἓνα τόνον, ἧτοι 216,000 φράγκα, δὲν θεωρεῖται πλούσιος, διότι δὲν εἶναι σπάνιοι οἱ ἔχοντες δύο καὶ τρεῖς· ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν χώραν ταύτην ξένος εκπλήττεται ἐν πρώτοις βλέπων πληθὺν χρυσοχοειῶν καὶ ἀδαμαντοπωλείων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἀκόμη· ὅταν δὲ ἐκθέτωσι τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀργυρὰ σκευὴ των καὶ τὰ ἐκ κοραλίων ἀξίας 1500 — 2000 φράγκων περιδέραια, ὁποία δὲν βλέπει τις οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν Νεάπολιν, θαυμάζει καὶ ἐρωτᾷ τίς δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὰ πολυτελέστατα ταῦτα καὶ ἀσυνήθη διὰ τὰς ἐξοχὰς ἀντικείμενα; ἀρκεῖ ὅμως νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ἡμέραν τινὰ ἀγορᾶς διὰ νὰ ἰδῇ τὴν ἐξήγησιν τοῦ μυστηρίου· αἱ πλατεῖαι καὶ αἱ ὁδοὶ πληροῦνται κατὰ γράμμα ἀπὸ μικρὰ καὶ στοργυγυλὰ κεφαλοτύρια, συσσωρευμένα ὡς αἱ σφαῖραι εἰς τὰ ὀπλοστάσια. Κατὰ τὸ 1860 ἐπωλήθησαν εἰς τὸ Ἀλμάρ 3,363,885 χιλιόγραμμα τυροῦ, εἰς τὸ Ὄρου 2,882,679, εἰς τὸ Πουρμερὲν 1,771,387, εἰς τὸ Μα-

δεμπλικ 778,065, εις τὸ Ἀγκιζὼν 739, 788, καὶ εις ὅλην τὴν ἀρκτικὴν Ὀλλάνδαν 12 περίπου ἑκατομμύρια χιλιόγραμμα, ὧν ἡ ἀξία ὑπολογίζεται εἰς 15,000,000 φράγκα· ὁ Ἀρθούρουγγ, περιηγούμενος τὴν Δομβαρδιάν, ἐπῆγεν ἐσπέραν τινὰ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Παταβίου, ὅπου εἰς τὴν λάμπην ἀπειρῶν φώτων εἶδεν ἐφ' ὅλων τῶν θεωρείων κυρίας πολυτελεῶς ἐνδεδυμένας καὶ ἐστολισμένας ἀπὸ ἀκτινοβολοῦντας ἀδάμαντας· ἐνθυμηθεὶς δὲ τὰς κατὰ τὴν ἐξοχὴν ἐκδρομὰς του, ἦτοι τὰ λειβάδια, τὰς ἀγελάδας, τὸ γάλα καὶ τὸν τυρόν, ἰδοὺ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, τί παράγει ὅλον τοῦτον τὸν πλοῦτον. Τὰ αὐτὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν Ὀλλανδῶν, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα μέγα μέρος τοῦ παραγομένου εἰς τὰς ἐξοχὰς πλούτου μένει ἐν αὐταῖς καὶ δὲν πηγαίνει νὰ δώσῃ τροφὴν εἰς τὴν πολυτέλειαν τῶν πόλεων.

Εἰς τὴν εὐφορον ταύτην χώραν, ἔνθα τὸ ἔδαφος ποτίζεται συχνὰ ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας τοῦ κλίματος, αἱ ἐργασίαι τῶν καλλιεργητῶν δὲν εἶναι πολύπλοκοι· ἐκ τῶν λειβαθίων ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως φυλάττεται πρὸς θερισμὸν χόρτου καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν βοσκήν· ἐκ τῶν 1,412,700 στρεμμάτων λειβαθίων τὰ ὅποια ὑπῆρχον εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν κατὰ τὸ 1855, 737,340 στρέμματα ἐβοσκήθησαν καὶ 675,360 ἐθερίσθησαν. Κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα τὸ αὐτὸ λειβάδι ἀλληλοδιαδόχως θερίζεται καὶ βοσκεται, ἐκτός τινων, τὰ ὅποια ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργῶσιν ἐπὶ τινα ἔτη, διὰ νὰ ἐκρίζωσιν φυτὸν τι, τὸ ὅποιον θεωρεῖται λίαν ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ κτήνη, καὶ τὸ ὅποιον εἶναι εἶδος τι ἱππούριος· αἱ δὲ γαίαι, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ μόλυσμα τοῦτο, ὀνομάζονται unjerland καὶ ἔχουσι πολὺ μικροτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς καλλιεργείας ἐκλείπει ἐπὶ τινα χρόνον τὸ κατηραμένον φυτὸν, ἀλλὰ σπανίως κατορθοῦται ἡ ἐντελής αὐτοῦ ἐκρίζωσις· καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ παύσῃ ἡ καλλιέργεια καὶ ὁ ἀγρὸς ἐπανέλθῃ εἰς τὴν λειμώδη αὐτοῦ κατάστασιν, ἀναφαίνεται πάλιν· ἴσως δὲ δυνήσῃ μετὰ τὸν καιρὸν νὰ τὸ ἐξαλείψωσι διὰ τῆς χρήσεως μεγάλης ποσότητος ἀσβέστου. Ἡ ἐν καλῇ καταστάσει διατήρησις τοῦ χόρτου ἀποτελεῖ ἐνταῦθα σπουδαῖον ζήτημα, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ συντήρησις τῶν κτηνῶν κατὰ τοὺς ἕξ μῆνας τοῦ χειμῶνος, ὅτε ἐκλείπει πάσα ἄλλη τροφή. Ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι, διότι ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶναι προτιμωτέρα ἡ θημωνιάσις τοῦ χόρτου, ὡς γίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Βελγίᾳ· ἄλλοι δὲ

ὑποστηρίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ ἀποταμιεύηται εἰς καλῶς κεκλεισμένας ἀποθήκας· καὶ τὴν γνώμην ταύτην παραδέχονται ὡς ὀρθοτέραν εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν· εἰς δὲ τὴν μεσημβρινὴν ἀπεδέχθησαν μικτόν τι σύστημα, τὸ ὅποιον εἶναι ἀξίον σημειώσεως· αἱ θημωνίαι τοῦ χόρτου προφυλάττονται ὑπὸ κινητὴν στέγην, ὑποβασταζομένην ἀπὸ τέσσαρας μεγάλους ξυλίνους στύλους, στερεῶς ἐμπηγμένους εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔχοντας ὀριζοντεῖους ὀπὰς εἰς διάφορα σημεία· ἡ στέγη δὲ αὕτη, ἔχουσα εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα αὐτῆς μεγάλους σιδηροὺς κρίκους, ἐμβαίνοντας εἰς τοὺς στύλους, ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει, κρατούμενη εἰς τὸ ζητούμενον ὕψος διὰ σιδηρῶν βάρδων, τιθεμένων εἰς τὰς ὀπὰς τῶν στύλων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ θημωνίαι προφυλάττονται ἀπὸ τὰς βροχὰς καὶ δὲν τρέχουσι κανένα κίνδυνον οὔτε ν' ἀνάψωσιν οὔτε νὰ μουχλιάσωσιν· ἀλλὰ μόλις αἱ ἡμίσειαι τῶν ἐπαρχιῶν ἀπεδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦτο, αἱ δὲ ἄλλαι προτιμῶσι τὰς ἐντελεῶς κεκλεισμένας χορταποθήκας· ἐσχάτως ἐπανελήθη τὸ ζήτημα εἰς τὴν γεωργικὴν σύνοδον τῶν Λεβαρδων, ἀλλ' οὔτε ἐν αὐτῇ ἐλύθη ὀριστικῶς ποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον σύστημα.

Τὰ δύο προϊόντα, ἐξ ὧν κερδίζει ὁ καλλιεργητὴς χρήματα, εἶναι τὰ κτήνη καὶ ὁ τυρός. Παχύνουσι τοὺς βόας διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ πωλοῦσι πολλὰς γαλακτοφόρους ἀγελάδας διὰ τὴν Βελγικὴν καὶ τὴν Γαλλίαν· διότι ἐνταῦθα εὐρίσκεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ὠραιότητι ἡ περίφημος αὕτη ὀλλανδικὴ γενεὰ ἢ τόσον γνωστὴ διὰ τὰς γαλακτοφόρους αὐτῆς ιδιότητος· αἱ ἀγελάδες τῆς γενεᾶς ταύτης εἶναι κολοσσαῖα καὶ ἥσυχα ζῶα, ἔχοντα κεφαλὴν μικρὰν, κέρατα λεπτά καὶ ἐπιμήκη καὶ ὑπερμεγεθεῖς μαστοὺς, δίδοντας μέχρι τριάκοντα λίτρων γάλακτος καθ' ἑκάστην· τιμῶνται δὲ συνήθως περὶ τὰς 550 δραχμάς, ἀλλ' ὅταν τις θέλῃ νὰ ἀγοράσῃ ἐκλεκτόν τι ζῶον, πρέπει νὰ πληρώσῃ 800 καὶ 900 δραχμάς· ἡ ὀλλανδικὴ γενεὰ ἐχρησίμευσε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πρὸς ἐξευγενισμὸν ὄλων τῶν ἐκλεκτῶν γενῶν, καὶ ἐκ ταύτης κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν πολλῶν, ἔχει τὴν ἀρχὴν του καὶ τὸ περίφημον καὶ τόσον ἐπιζήτητον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην γένος durham. Κατὰ δὲ τὸν Μεσαιῶνα ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Ῥωσσία ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ὀλλάνδαν ἀγελάδας καὶ ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ὅτι ἀγέλη ὀλόκληρος, διεληθῆσα ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐφθασε μέχρι τῆς Ὀδησσοῦ, ἀκολουθοῦσα κατ' ἀντίθετον διεῦ-

θυσιν τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν διέτρεξαν ἄλλοτε αἱ πλημμυρήσασαι τὴν Εὐρώπην Γερμανικαὶ ὄρδαί.

Ὁ κατασκευαζόμενος ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδᾳ τυρὸς εἶναι ὁ καλῆτερος τοῦ τόπου καὶ ὀνομάζεται τυρὸς τῆς Ἑδάμ, ἐκ τοῦ ὀνόματος μικρᾶς τινος πόλεως, ἐνθα γίνεται ἡ μεγαλύτερα ἀγοραπωλησία αὐτοῦ· εἶναι σκληρὸς, ξηρὸς καὶ ἐντελὸς στρογγύλου σχήματος, δύναται δὲ νὰ διατηρηθῇ ἐν καλλίστῃ καταστάσει ἐπὶ ἐν ἔτος ἢ καὶ δεκαοκτῶ μῆνας εἰς τὰ θερμότερα κλίματα καὶ ἔνεκα τῆς ιδιότητός του ταύτης γίνεται μεγάλη αὐτοῦ εἰσαγωγή εἰς Ἀγγλίαν. Ἐκ τοῦ δευτέρου γάλακτος κατασκευάζουσι βούτυρον, ἀλλ' εἶναι κατωτέρας ποιότητος καὶ πωλεῖται πολὺ εὐθηνά.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Βέμστερ δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ λάβῃ ἰδέαν καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων, τὰ ὅποια ἐκτείνονται παραλλήλως τῆς θαλάσσης· τὸ Βόρμερ, τὸ Πούρμερ, τὸ Ἀρμετελλάνδ ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδᾳ, καὶ τὸ Ροιλάνδ, τὸ Γουδα, τὸ Κρεμπενεδάρδ καὶ τὸ Ἀβλαπερδάρδ εἶναι μεγάλαι λίμναι, ἀποξηραίνόμεναι διὰ μύλων, οἱ ὅποιοι ἀρπάζουσιν ἀκαταπαύστως τὰ ὕδατα· ὁ δὲ τρόπος τῆς καλλιέργειας εἶναι πάντοτε ὁ αὐτός, ἥτοι ἀγελάδες, μετασχηματίζουσαι τὸ χόρτον τῶν λειμῶνων εἰς γάλα καὶ τὸ γάλα μετασχηματίζόμενον εἰς βούτυρον καὶ τυρὸν, ἀποτελοῦσι τὸν ἀπλούστατον κύκλον τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς μετ' ὀλίγην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰσελ κείμεναι νομαὶ εἶναι κατωτέρας ποιότητος ἀπὸ τὰς πρὸς ἄρκτον.

§. Β'.

Ἐάν μετὰ τὴν κατεσκευασμένην ταύτην ἐπὶ τῆς βορείου Ὀλλάνδας περιήγησιν μας, διέλθωμεν τὴν Σουϊνερδέξ, εὐρίσκουμεν καθ' ὅλον τὸ παράλιον ἀπὸ τῆς ἐν Φρίσην Λεβάρδεν, μέχρι πέραν τοῦ Ἰσελ, νέαν ζώνην λειμῶνων, παρουσιάζοντων τὴν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα θέσιν, ἀλλὰ διαφερόντων τὰ μέγιστα κατὰ τὴν ἀξίαν· ἐν πρώτοις ἀπαντᾷ τις τὰς παχείας νομάς τοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους τοῦ Βεστεργου· ἐπεὶτα μεταξὺ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ σιδένδρου ἀκρωτηρίου τοῦ Γαστερλάνδ καὶ τῶν θάμνων τῆς Ἀρένδης ἐκτείνονται αἱ ἀπέραντοι νομαὶ τοῦ τιτανώδους ἐδάφους τῆς Ζεβενβόλδεν καὶ Γιεθόρου· μετ' αὐτάς παρουσιάζεται μεταξὺ τῶν πα-

ταμῶν Σδάρτε-δάτερ καὶ Ἰσελ ἡ μεγάλη περιοχή (polder) τοῦ Μαστενβρόνε καὶ ἐπὶ τέλους κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰσελ τὰ τόσον εὐφορα θαλάσσια προχώματα τοῦ Κάμπερ-Ἑϊλανδ. Ταύτην τὴν ζωνὴν τῶν χόρτων ζῶνι μέλλομεν ἤδη νὰ διατρέξωμεν.

Διευθυνόμενός τις ἀπὸ τὴν Λεβάρδεν πρὸς τὸ Σνέκ, διέρχεται διὰ τοῦ πλουσιωτέρου μέρους τοῦ Γρεϊδστρέκ, ἥτοι τῆς πρασίνης περιοχῆς τῆς Φρίσης· εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πεδιάδος βλέπει τις ὑψόμενα, κατὰ διαστήματα σχεδὸν ἴσα, πολλὰ δένδρα, ὑπὸ τὰ ὅποια κρύπτονται τὰ κτήματα. Τάφρος μεγάλη περικυκλῶνει τὸν κῆπον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἡ ἀγροικία, ἥτις κτισμένη ἀπὸ τοῦβλα καὶ ἔχουσα πλατὺ πρόσωπον, πρᾶσινα παράθυρα καὶ χαρίεσσαν ὄψιν, καλύπτεται σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀπέραντον ἐκ καλαμιῶν στέγην τῆς ἀποθήκης, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι προσκεκολλημένη ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτὴ ἀποθήκη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κυρίως, εἰμὴ χορτοθήκη, διότι χόρτον μόνον περιέχει, ἐμπνέει σέβας εἰς πάντα εἰσερχόμενον ἐν αὐτῇ· στηριζομένη ἐπὶ κολοσσαίων στύλων Νορβηγικῆς πέτρης, ὁμοιάζει μάλλον μετ' ὅλον ἐκκλησίας, καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτῆς ὑπάρχει ὁ σταύλος, χωριζόμενος ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀποθήκης διὰ ξυλίνου διαφράγματος. Τὸ γενικῶς ἐν Φρίσην παραδεγεγμένον σύστημα σταύλων εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *αὐλακόσταυλος* ὡς ἐκ τοῦ θαθῆος αὐλακος, ὁ ὁποῖος ἀγορεύσεται ὅπως τῶν σταθμοῦ τῶν ἀγελάδων, καὶ ὁ ὁποῖος χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ δέχεται καὶ διοχετεύῃ τὰ περισσεύματα. Τὰ κτήνη προσδεδεμένα ἀνὰ δύο εἰς ἐκάστην φάτην, δὲν ἔχουσιν ὑποκάτωθεν ἐστρωμένα χόρτα, εἶναι ὅμως ἐστρωμένον τὸ ἔδαφος μετ' ὀβλα, καὶ δένουσι τὴν οὐρὰν τῶν ζῶων διὰ νὰ μὴ κηλιδουται. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ σταύλου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τὴν Φρίσην, παρουσιάζει τῶντι ὡραίαν ὄψιν καὶ συντείνει τὰ μέγιστα πρὸς διατήρησιν καθαριότητος, ἀλλ' ἔχει καὶ πολλὰ ἀτοπήματα καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ ὕδατος καὶ τῆς τροφῆς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κάμνουν χρῆσιν ἀχύρου διὰ στρώσιμον, ἀναμειγνύουσι τὴν κόπρον μετ' ἑκ τῶν τάφρων ἐξαγομένην γῆν καὶ τὴν φυλάττουσι διὰ τὰ θερινὰ λειβάδια. Εἰς κτήμα 300—350 στρεμμάτων διατηροῦσι συνήθως ἕνα ἵππον καὶ 70 κερασφόρα ζῶα ἢ ἀνὰ μίαν ἀγελάδα εἰς τὰ δέκα στρέματα· ἔχουσι δὲ καὶ 8—10 κολοσσαῖοι ἀναστήματος προβατίναι, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων κατασκευάζουσι τὰ μικρὰ καὶ πλακωτὰ ἐκεῖνα τυρία, τὰ τόσον πα-

χέα και επιζήτητα ως λίχνευμα εις τὰς πόλεις. Τὸ χόρτον τῆς Φρίσης ὑπερέχει κατὰ τὴν ποιότητα τὸ χόρτον ὄλων τῶν ἄλων μερῶν, διότι ἀλλαγῆ μὲν κόπτεται τὸ χόρτον ἀφοῦ αὐξηθῆ και κάμη σπόρον, ἐνταῦθα ὅμως τὸ θερίζουσι πολὺ πρῶϊμα, γινώσκοντες ἐκ πείρας, ὅτι ἀποζημιούνται πλουσιοπαρόχως ἐκ τῆς ποιότητος δι' ὅ,τι χάνουσι ἐκ τῆς ποσότητος, και ὅτι τὸ κοπτόμενον ἀναβλαστάνει ταχύτερον και ἀφρονώτερον. Δυστυχῶς εις τὴν χώραν ταύτην εἶναι ἔλλειψις χειρῶν διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ χόρτου, διότι εἰς ὑπηρετίας και δύο γυναῖκες ἀρκοῦσι πρὸς περιποίησιν τῶν ἀγελάδων, ἐπομένως, μὴ ὑπαρχούσης συνήθως ἐν τῷ τόπῳ ἐργασίας, εἶναι σπάνιοι οἱ ἐργάται· εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς Δρένθης και τοῦ Ἀνόβερ ἔρχονται τάγματα θεριστῶν, ἀλλ' ὄλοι οὗτοι καταγίνονται εις τὸ θέρος, ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει ὥστε τὸ πλήρες χυμοῦ χόρτον νὰ μὴ ἀναγυρίζηται συχνὰ οὐδὲ νὰ ἐκτίθηται καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη εις τὸν ἥλιον και τὸν ἄνεμον, οὕτω δὲ νὰ εἰσαγῆται ἐνίοτε εις τὴν ἀποθήκην πρὶν ἢ ἀποξηρανθῆ ἐντελῶς. Τότε ἡ μεγάλη ποσότης τοῦ σωρευθέντος εις τὴν ἀποθήκην χόρτου θερμαίνεται και ἀνάπτει, αἱ δὲ φλόγες διαδιδόμεναι εις τὸ ξύλινον διάφραγμα, ἀποτεφρόνουσι ὄλον τὸ κτῆμα. Τὸ δυστύχημα τοῦτο συμβαίνει συχνότερον ἐν Φρίση παρά εις πᾶν ἄλλο μέρος, ἀφοῦ ὅμως ἐγνώσθη ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ δὲν εἶναι δύσκολος και ἡ εὑρεσις τοῦ φαρμάκου, τὸ ὅποιον συνίσταται εις τὴν χρῆσιν μηχανῆς τινος ἐπινοηθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ και κινουμένης δι' ἐνὸς ἵππου, τὴν ὁποίαν πολλοὶ γεωπόνοι μεταχειρίζονται ἤδη μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ χόρτου.

Εἰς τὴν βόρειον Ὀλλάνδαν τὸ γάλα, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύει κυρίως πρὸς κατασκευὴν τυροῦ, τὸ δὲ βούτυρον εἶναι δευτερεῦον προϊόν· ἐνταῦθα ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον, κύριον προϊόν εἶναι τὸ βούτυρον, ὃ δὲ τυρὸς, κατασκευαζόμενος ἀπὸ δαρμένον γάλα, θεωρεῖται ὡς δευτερεῦον. Εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ βουτύρου αἱ γυναῖκες τῶν γαιοπόνων τῆς Φρίσης ἀναπτύσσουσι τὴν ἔξοχον ἐκείνην καθαριότητα και καταβάλλουσι τὴν λεπτομερῆ ἐκείνην μέριμναν, ἡ ὅποια τὰς χαρακτηρίζει. Δὲν εἶναι συγχωρημένον εις τὸν τυχόντα νὰ εἰσέλθῃ εις τὴν ἀποθήκην τοῦ γάλακτος, διότι αὕτη θεωρεῖται ὡς θυσιαστήριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀποκλείεται πᾶς βέβηλος και ἀκάθαρτος ἀπὸ φόβον μήπως ἡ παρουσία του ἐπιφέρει τὸ ξύνισμα τοῦ γάλακτος, εἶναι δὲ πάντοτε τεθειμένη πρὸς ἄρκτον και ἐν καιρῷ θέρους εἶναι εις ἄκρον δροσερά· ὃ δὲ εἰσερχόμενος ἐν αὐτῇ βλέπει ὀλόκληρον λεγεῶνα

χαλκίνων ἀγγείων, πεπληρωμένων γάλακτος, τὸ ὅποιον ἀρχίζει νὰ σχηματίζῃ ἤδη κορυφὴν ἢ μηχανή, δι' ἧς κτυπάται τὸ γάλα, κινεῖται δι' ἵππου. Τὸ βούτυρον τῆς Φρίσης εἶναι τοσούτον ἐξαιρετοῦ ποιότητος, ὥστε εις τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου, πρὸς ἣν ἀποστέλλεται μεγάλη αὐτοῦ ποσότης, πωλεῖται εις ἐξαιρετικὴν τιμὴν. Τὸ εις τὰς διαφόρους ἀγορὰς τῆς ἐπαρχίας μεταφερθὲν κατὰ τὸ 1860 βούτυρον ἀνέβη εις ἑπτὰ ἑκατομμύρια χιλιογράμμων, τὰ ὅποια, πωληθέντα κατὰ μέσον ὅρον ἀνά 2,50 φράγκα ἔφερον 17 1/2 ἑκατομμύρια φράγκων. Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἐν ἑτι ἑκατομμύριον φράγκων, προελθόντων ἐκ τῆς πωλήσεως 2 περίπου ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων τυροῦ συνήθους ποιότητος, τὸ ὅποιον ἐξήχθη ἐπίσης διὰ τὴν Ἀγγλίαν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις ἐργαζομένων ἐργατῶν. Εἶναι περιέργον νὰ βλέπῃ τις εις τὰς δημοτικὰς πλαστιγγὰς τῶν κυριωτέρων πόλεων τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν μικρῶν βαρελίων τοῦ βουτύρου, τὰ ὅποια φθάνουσι εις αὐτὰς, και τὰ ὅποια εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ ῥωσικῆς δρυός· τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐξετάζεται και δοκιμάζεται διὰ τῆς γεύσεως ἀπὸ ἐπὶ τούτῳ διωρισμένον και ὀρκισμένον πραγματογνώμονα· ἀφοῦ δὲ ζυγισθῶσι τὰ βαρέλια και βεβαιωθῆ ὅτι ἔχουσι τὸ νόμιμον βάρος τῶν 20 ἢ 40 χιλιογράμμων, σφραγίζονται μετὰ τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως και ἀποστέλλονται εις τὸν λιμένα τοῦ Ἄρλιγγων, ὅθεν μεταφέρονται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ταμέσιος εις τὴν πόλιν τοῦ Λονδίνου, τοῦ γίγαντος τούτου μετὰ τὰ τρία ἑκατομμύρια στόματα, εις τὸν ὅποιον ἑκατοντάδες πλοίων και χιλιάδες ἀμαζῶν φέρουσι καθ' ἑκάστην ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς θεράπειαν τῶν ἀπείρων αὐτοῦ ἀναγκῶν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ βουτύρου, τοῦ τυροῦ και τῶν κρεάτων ἢ Φρίση ἀποστέλλει εις Λονδίνον ραδίκια, γεώμηλα, μῆλα, φραγκοστάφυλα, κεγχρίον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζουσι ἄμυλον διὰ τὰ βαμβακῆρὰ ὑφάσματα, βρώμην, ἐλαιόσπορον και ἀκόμη πλῆθος μικρῶν θαλασσιῶν ὀστράκων, τὰ ὅποια οὔτε αὐτοὶ οἱ ἄλιεις καταδέχονται νὰ φάγωσιν εις τὸν τόπον.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἡ γονιμότης τοῦ Γρεϊστρέν ἔλαβεν ἀξιοσημειωτον αὔξησιν διὰ τῆς χρήσεως μέσου τινὸς ὄλων ἐγχωρίου, τὸ ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ διέλθωμεν ἐν σιωπῇ· εις τὰ ἀρκτικὰ παράλια τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Φρίσης και τῆς Γρονίγγης ἀπαντῶνται κατὰ διαστήματα μικρὰ λόφοι ὕψους 4—6 μέτρων, ἐπὶ τινων τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι ὠκοδομημένα χωσῖα, ὡς π. χ. τὸ Βάρφον και ἡ Ὀλβιέρδα· οἱ λόφοι οὗτοι, ὀνομα-

ζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων Τέρπεν, εἶναι χειροποίητοι, καὶ ἀνασκαπόμενοι παρουσιάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως στρώματα πλήρη λιπασμάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται καὶ ἀντικείμενα ἀναβαίνοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν λεγομένην τοῦ ὄρεϊχάλκου ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν τοῦ λίθου, εἰς τινὰ μάλιστα μέρη ἀνευρέθησαν Καρχηδονικαὶ ἀρχαῖότητες, μαρτυροῦσαι, ὅτι οἱ τολμηροὶ οὗτοι θαλασσοπόροι ἀπέβησαν κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους καὶ εἰς τὴν ἀπωτάτην ταύτην παραλίαν. Τὰ Τέρπεν ἐχρησίμευον ἀναμφιδόλως ὡς καταφύγιον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἀπεσύροντο μὲ τὰ ποιμνία των ἐν καιρῷ παλιρροίας· κατεσκευάσθησαν δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξ ἀργίλου, τὴν ὁποίαν ἐλάβαν ἀπὸ τὰ πέριξ, καὶ ἐὰν σήμερον δὲν φαίνονται κοιλώματα εἰς τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἀφηρέθη ἡ ἀργίλος, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ θάλασσα, τὴν ὁποίαν οὐδὲν πρόχωμα δύναται νὰ ἐμποδίση, τὰ ἐγέμισεν ἀκολουθῶς, καθὼς γίνεται καὶ σήμερον ἐὰν συμβῆ νὰ σχηματισθῶσι κοιλώματα εἰς μέρος καλυπτόμενον ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς παλιρροίας. Ἐπομένως οἱ λόφοι οὗτοι, σχηματισθέντες ἀπὸ τιτανοφόρον ἀργίλον, ἀναμεμιγμένον μὲ λιπάσματα, περιέχουσι πολλὰς γονιμοποιούς οὐσίας, ἤρχισαν λοιπὸν νὰ διασκορπίζωσι τὴν γῆν αὐτῶν εἰς τὰ λειβάδια καὶ ἔλαβον θαυμαστά ἀποτελέσματα, διότι ὄχι μόνον ἡ ποσότης τοῦ χόρτου ἠύξησεν, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ ἐβελτιώθη τὰ μέγιστα, καθόσον τὸ ἔδαφος ἐκαλύφθη ἀπὸ τὰ καλλίτερα χόρτα καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ λευκὸν τριαύλιον.

Τὸ χῶμα τῶν Τέρπεν πωλεῖται ἐπιτοπίως πρὸς 1 φλωρίνιον ἢ τοὶ 2 1/2 περίπου δραχμᾶς τὸ κυβικὸν μέτρον καὶ ἀπαιτοῦνται ἑννέα μέτρα πρὸς λίπανσιν ἐνὸς στρέμματος. Πολλὰ Τέρπεν ἔδωκαν εἰσόδημα 40—50 χιλιάδων φράγκων καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν εὐρέθησαν αἰφνηδῶς πλούσιοι χωρὶς ποτε νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι οἱ μεγάλοι οὗτοι σωροὶ, οἵτινες ἔβλαπτον τὴν κανονικότητα τῶν λειβαθίων των, περιέκλειον θησαυρούς. Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης προῆλθεν ὀλόκληρος γεωργικὴ ἐπανάστασις, διότι οἱ γεωπόνοι τῶν μεσημβρινῶν μερῶν ἀγοράζουσι διὰ τοὺς λειμῶνάς των ἀπὸ τοὺς γαιωπόνους τῶν βορείων τὰ περιττεύοντα χῶματα τῶν Τέρπεν, πωλοῦντες αὐτοῖς πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐξαιρετὸν κόπρον διὰ τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς· ἡ δὲ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ὑποβοηθεῖ τὰς ἀφελίμους ταύτας ἀνταλλαγὰς, ἐνεργουμένης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πλοιαρίων, διότι τὸ χαμηλότερον μέρος τῆς χώρας οὐσιάζει μεγάλην ἀγροτικὴν ἔνδειαν καὶ τὰ περισσότερὰ κτήματα συνδέονται μετὰ

τῶν διωρούων διὰ μεγάλων πλευστῶν τάφρων. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀποδεικνύει ὁποίας προσπάθειαι καταβάλλει ἡ προοδύουσα γεωργία διὰ ν' αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν καὶ ἐνῷ ἀλλαχοῦ τρέχουσιν ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πρὸ μυριάδων ἐτῶν συσσωρευμένων περιττωμάτων τῶν πτηνῶν (τοῦ λεγομένου γουάνου), ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦσι τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους κατεσκεύασαν ἄλλοτε ὡς καταφύγιον αἱ πρῶται γεωμανικαὶ φυλαὶ ἢ ἴσως οἱ λαοὶ τῶν παναρχαίων αἰώνων· ὀφείλου ὅμως οἱ καλλιεργηταὶ νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ Τέρπεν καὶ τὸ Γουάνον δὲν εἶναι ἀνεξάντλητος πλοῦτος, καὶ νὰ λάβωσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ μὴ ἔχωσιν ἀνάγκην τῶν πολυτίμων τούτων βοθημάτων, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐξαντλήσεώς των.

Τὰ κατοικίδια ζῶα τῆς Φρίσης εἶναι περιώνυμα καὶ αἱ ἀγελάδες ἰσοτιμοῦνται μὲ τὰς τῆς βορείου Ὀλλάνδης. Ἐν τούτοις ἤρχισαν νὰ εἰσάγουν τοὺς ταύρους Δουράν διὰ νὰ ἀποκτήσωσι μικτὴν τινὰ γενεάν, ἡ ὁποία, ὡς διίσχυρίζονται, ἂν καὶ διδῇ ὀλιγώτερον γάλα, παράγει ὅμως περισσότερον βούτυρον καὶ συνάμα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ παχύνῃ εὐκολώτερον (1). Εἰς τὴν γεωργικὴν ἔκθεσιν, τὴν γενομένην κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπαρχιακῆς γεωργικῆς ἐταιρίας τῆς Φρίσης, ἐθαύμασα τὰ μεγαλοπρεπῆ ζῶα τῆς γενεᾶς Δουράν, τὰ ὁποῖα ὁ δραστήριος καὶ νοήμων ἀγρονόμος Κ. Βὰν Αὐδρίγγας Κεμπέναϊο ἐξελέξατο αὐτοπροσώπως μετὰ τῶν εὐγενεστέρων φυλῶν τῆς Ἀγγλίας. Οἱ ἵπποι, ἔχοντες συνήθως χρῶμα μαῦρον, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ζωρὰν καὶ λιμὸν μαῦρον ὡς τοῦ κύκνου, εἶναι ἐξαιρετὰ ὑποζύγια, διότι ἂν καὶ ἔχωσι πλατεῖς πόδας, τριποδίζουσι θαυμασίως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ὑπερβαίνουσιν ὡς πρὸς τὸ βάδισμα τοῦτο ὅλας τὰς ἄλλας γενεάς, ἐξαιρέσει τῶν περιφήμων ἵππων τῆς Ἀμερικῆς· ὑπάρχουσι δὲ συνεστημένοι καὶ δημόσια πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐκλεκτοὶ οὗτοι ἵπποι ἀγωνίζονται περὶ ταχύτητος, καὶ εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνει μέρος τὸ πλῆθος χειροκροτοῦν τὸν νικητὴν. Ἐπὶ τούτῳ ὑπάρχει παρεσκευασμένον εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ κεφαλοχώρια στάδιον, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ δύο εὐθείας καὶ παραλλήλους ὁδοῦς,

(1) Ἐν τῇ Κεντρικῇ γεωργικῇ σχολῇ τοῦ Κεμπλουξ ἐν Βελγίῳ ἔλαβον τὴν αὐτὴν ποσότητα βούτυρου ἐξ 70 λιτρῶν γάλακτος Ὀλλανδικῶν ἀγελάδων καὶ 16 ἀγελάδων Δουράν.

ἐφ' ὧν τρέχουσιν ἀλληλοδιαδόχως οἱ ἵπποι ἀνά δύο· οἱ δὲ πρότερον φθάνοντες ἔρχονται κατόπιν εἰς νέον συναγωνισμόν μέχρις οὗ ἡ νίκη ἐξασφαλισθῆ ὑπὲρ τοῦ καθ' ὅλας τὰς δοκιμασίας θριαμβεύσαντος. Τὸ πλεονέκτημα τῶν πανηγύρεων τούτων συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀγωνιζόμενοι ἵπποι εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται εἰς τὰς ἀμάξας διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν κτημάτων· τοῦτο δὲ εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι εἰς τὸν τόπον τοῦτον καταγίνονται νὰ θελιώσωσι τὴν γενεάν τῆς ὑπηρεσίας, προσθέτοντες εἰς τὰς ἄλλας ιδιότητας καὶ τὴν τῆς ταχύτητος. Ἐπειδὴ αἱ ὁδοὶ, κατεσκευασμένοι οὖσαι ἀπὸ τοῦβλα, εἶναι πολὺ καλαὶ καὶ ὁμαλαί· ὅλα δὲ τὰ ὀγκώδη καὶ βαρέα εἶδη μετακομίζονται διὰ τῶν διωρύγων ἢ δὲ κινήσεις τῶν ἀμαξῶν εἶναι πάντοτε ταχεῖα, σπανίως τὰς βλέπετε νὰ κινῶνται μετὰ τὸ βῆμα· ἀκόμη καὶ ὅταν εἰσκομίζουσι τὸ χόρτον, πηγαίνουσι τρὸς. Ἐπὶ τοῦ πάγου καὶ ἐπὶ τῆς ἀμάξης ὁ Ὀλλανδὸς ἐπιθυμεῖ τὰ τρέχῃ, ἐξερχόμενος τότε ἀπὸ τοῦ συνήθους φλέγμα του, κυριεύεται ἀπὸ τὴν μέθην τοῦ δρόμου καὶ τὸν καταλαμβάνει ἢ σκοτοδινιάσις τῆς κινήσεως, εἰς τρόπον ὥστε βλέπων τις τὸν ὀρμητικὸν τοῦτον Αὐτομέδοντα, ἐπιταχύνοντα ἀκαταπαύστως τὸ βῆμα τῶν ἵππων του, μετὰ δυσκολίας δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν φιλήσυχον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις δὲν σπεύδει ποτὲ καὶ τὸν ὁποῖον εὐχαριστεῖ πληρέστατα ἢ βραδεῖα τῶν πλοιαρίων κινήσεις. Οἱ καλῆτεροι ἵπποι τῆς Φρίσης εἶναι οἱ τῆς νήσου Ἀμπελάνδης, οἱ ὁποῖοι θύσκουσιν ἐπὶ τῶν προφυλαττομένων ἀπὸ τὰ προχώματα λειβαδίω· ἔχουσιν οὗτοι τὴν κνήμην ἰσχυρότεραν παρά τοὺς λοιποὺς καὶ ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ σύνολον μετὰ τὰς μεσημβρινὰς γενεὰς καὶ μάλιστα μετὰ τοὺς Ἀνδαλουσίους ἵππους τῆς Ἰσπανίας. Ὁ κριὸς τῆς Φρίσης εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ ἀνάστημά του καὶ φέρει ἐξαιρετικὸν δορᾶν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν κρύπτονται ἐντελῶς ἢ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες· βλέπων δὲ τις αὐτὸν, τὸν ἐκλαμβάνει ὡς κινήτὸν δέμα ἐκ μαλλίου, μολοντί δὲ τὸ μαλλί τῆς γενεᾶς ταύτης δὲν εἶναι λεπτὸν, οὐχ ἥττον ὅμως αὕτη εἶναι πολύτιμος ἕνεκα τοῦ ἀφθόνου γάλακτος, τὸ ὁποῖον παράγει.

Ἐν Φρίσῃ εὐρίσκονται, ὡς καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ὀλλάνδῃ, γεωπόννοι πολὺ πλούσιοι, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι λίαν περιορισμένος, διότι ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἰδιοκτῆται· ἢ δὲ ἀκατάπαυστος τῶν μισθωμάτων αἰτίαι δὲν ἄρκει εἰς τοὺς μισθωτὰς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως, ἣν ἔλαβον τὰ προϊόντα τοῦ τόπου, ἀφ' ἧς ἤρχισεν ἢ διὰ τῶν ἀτμοπλοίων

συγκοινωνία μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ Γρεϊστρέκ αἱ νομαὶ ἐκμισθονται πρὸς 17—21 φράγγα τὸ στρέμμα καὶ μετὰ τοιοῦτον μίσθωμα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὠφεληθῆ ὁ ἐνοικιαστῆς πολλὰ, καθόσον μάλιστα δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς καὶ ἡ ἐπιζωοτία, ὡς δύναται πᾶς τις νὰ πεισθῆ, βλέπων τὰς ἀνηρημένας εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν κτημάτων ἀπαισίους ἐπιγραφὰς, δηλοῦσας εἰς τοὺς διαβάτας, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν βασιλεύει ἡ νόσος, ἣτις κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἀκόμη ἐθέρισε πλέον τῶν 4,000 κερασφόρων ζώων, ἦτοι 2 0/0 ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν ἐπαρχίαν ζώων ἢ διάρκεια τῶν ἐκμισθώσεων εἶναι κατὰ μέτρον ὅρον ἐπταετίας, εἰς δὲ τὴν λήξιν τοῦ συναλλάγματος αἱ ἀναμισθώσεις γίνονται συνήθως διὰ πλειστηριασμοῦ, καθόσον ἐνταῦθα ὁ ἰδιοκτῆτης δὲν φοβεῖται μήπως ἐξαντληθῆ ἢ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, ὅπερ φοβοῦνται οἱ ἰδιοκτῆται τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν· οὕτω εἰς τὰς παρά τὸν Πάδον τῆς Ἰταλίας νομάς, καθὼς καὶ εἰς τὰς τῆς Ζοῦδερζέας, τὸ αὐτὸ τῆς καλλιεργείας σύστημα παρήγαγε τὸν αὐτὸν τῆς ἐκμισθώσεως τρόπον καὶ τὰς αὐτὰς διὰ τὸν μισθωτὴν δυσαρέστους συνεπειὰς· καὶ ταξιδιεύων τις ἐν Φρίσῃ, ὡς καὶ ἐν Λομβαρδίᾳ, ἀκούει πολλὰ παράπονα. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀγρολήπτου εἰς τὴν ζώνην ταύτην εἶναι πολὺ εὐκόλος, διότι μόνον ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς τοῦ χόρτου ὀφείλει νὰ ἀναπτύξῃ ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα, καθ' ὅλον δὲ τὸν ἄλλον χρόνον ἢ βασιλισσα τοῦ καταστήματος, ἦτοι ἡ σύζυγος τοῦ μισθωτοῦ μετὰ τὸ χρυσοῦν διάδημα, κυβερνᾷ τὸ ἐργαστάσιον τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, δηλ. τὴν ἀποθήκην, ἐνθα εἰσάγεται καὶ δέρεται τὸ γάλα, ὃ δὲ σύζυγος ἐπισκέπτεται τὰς ἀγοράς, τοὺς φίλους καὶ τὰ ἵπποδρόμια, ἢ γυμνάζει τοὺς ἵππους του, μὴ ἀμελῶν οὐδὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκ φύσεως ζωρὸν καὶ ἀνεπτυγμένον. Καυχᾶται διὰ τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ ἐλευθερίας, διὰ τὴν πρωτότυπον γλώσσαν του, διὰ τὰς λέξεις αὐτῆς, αἵτινες διὰ τῶν εὐχῶν καταλήξουσιν τῶν εἰς α ὁμοιάζουσι τὰς γοθικάς, καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς γενεᾶς του, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖ ὡς τὴν πρώτην γερμανικὴν οἰκογένειαν· ἀναφέρει μεθ' ὑπερηφανείας τὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν γεννηθείσας ἐπιστροφίτας, οἶον τοὺς δύο ποιητὰς Γύσβερτον Ἰάφιν καὶ Σαλβέρδαν, τὸν περίφημον φιλόλογον Τιβέριον Ἐμστέριον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φράγκ, τὸν ἀξιώτατον καὶ βαθὺν φιλόσοφον, τὸν ὁποῖον ἡ Κυρία Στάελ ἀπεκάλεε Πλάτωνα τῆς Ὀλλάνδης. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ κατάστασις τῶν μισθωτῶν ἀπέχει πολὺ τοῦ νὰ θεωρηθῆ ὡς

κακή, οί δὲ ὑπέρταται καὶ αἱ ὑπέρταται αὐτῶν, λαμβάνοντες ἐτήσιον μισθὸν οἱ μὲν 200 αἱ δὲ 150 φράγκα καὶ καλὴν τροφήν, δὲν εἶναι ἀξιολύπητοι μόνων τῶν ἀπλῶν ἐργατῶν ἢ τύχη δὲν εἶναι καλὴ, διότι ἂν καὶ κατὰ τὸ θέρος τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἀναβαίνει εἰς 2 1/2 δραχμάς καὶ ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς τοῦ χόρτου ἀκόμη ὑψηλότερα, τὸν χειμῶνα ὅμως μένουσιν ἄνευ ἐργασίας καὶ οὕτω δυστυχοῦσιν, ὥστε, καθὼς ἐλάβομεν πολυλάκις ἀφορμὴν νὰ τὸ παρατηρήσωμεν, εἰς τὰς εὐφόρους ἐπαρχίας οἱ ἀπλοὶ ἐργάται δὲν ἀπολαμβάνουσι συνήθως ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ συναμα καὶ ἡ βιομηχανία νὰ τοῖς δώσῃ ἐργασίαν τινά.

(Ἀκολουθεῖ).

Γεωργικὸς ἀγὼν ἐν Μελοῦν (melun).

Μετὰ ἐπταετίαν ἡ πόλις τῆς Μελοῦν ὑπῆρξε πάλιν τὸ στάδιον τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν ἀρκτικῶν θεμάτων τῆς Γαλλίας. Τὸ νὰ ὀνομάσῃ τις ἀπλῶς τὰ θέματα ταῦτα, ὅπου ἡ γεωργία εἶναι τοσοῦτον προχωρημένη καὶ τοσοῦτον εὐτυχής, διδὲι ἀμέσως τὸ μέτρον τοῦ ενδιαφέροντος, ὅπερ παρῆχεν ὁ ἀγὼν οὗτος, πρὸς δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὸ διάστημα ὀκτῶ ἡμερῶν ἕκτακος συσσωρεύσεις θεατῶν, ἐλθόντων ἀπὸ τὰ ἀπώτερα μέρη τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἡριθμοῦντο κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1857 συναγωνισμὸν τοῦ Μελοῦν 180 κεφαλαὶ τοῦ βοείου εἴδους, 173 προβάτων, 41 τοῦ εἴδους τῶν χοίρων, 48 κατοικίδια ζῶα, καὶ 210 γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ἐφέτος ἐεγράφησαν εἰς τὸν κατάλογον 356 κεφαλαὶ βοείου εἴδους, 245 προβάτων, 51 τοῦ εἴδους τῶν χοίρων, 99 κατοικίδια ζῶα καὶ 812 ἐργαλεῖα. Τὰ προτόντα τῆς γῆς ἦσαν καλλίτερα καὶ πλειότερα ἢ κατὰ τὸ 1857. Εἰδικὸς ἀγὼν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μελοῦν καὶ τοῦ Φοντενεμπλώ, λαμπρὰ ἐκθεσις τῶν προτόντων τῆς κηπουρικῆς, ἀγὼν τῆς διὰ τοῦ ἀτμοῦ καλλιεργείας τῆς γῆς, ἀγὼν μουσικὸς, ἐγκαινίσεις λαμπρὰς κρήνης κλ. τέλος πάντων σειρά ἐορτῶν, προσήλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ πλήθους τῶν θεατῶν.

Διπλὴν τύχην εἶχεν ἐφέτος ὁ ἀγὼν τοῦ Μελοῦν. Τὴν παρελθούσαν παρασκευὴν ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, ὅστις ἐδαπάνησεν ἀρκετὰς ὥρας, ὅπως σπουδαίως ἐξετάσῃ τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκτεθέντα

πραγμάτα. Τὴν ὑστεραίαν ὁ Κ. Δρουὲν δὲ Λουί, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἦλθεν, ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν διακομὴν τῶν βραβείων τοῦ ἀγῶνος τοῦ Μελοῦν καὶ τοῦ Φοντενεμπλώ, οὗτινος εἶναι πρόεδρος. Μολονότι ὁ καιρὸς δὲν ἦτο τοσοῦτον ὥραϊος, ὡς τὰς προηγουμένας ἡμέρας, μολοντοῦτο πολυάριθμος καὶ λαμπρὸς κόσμος ἐποποθετήθη ὑπὸ ὥραιότητην σκηνῆν, ἧτις ἐπὶ τούτῳ εἶχε στηθῆ ἐκεῖ.

Τὴν τετάρτην ὥραν ὁ πρόεδρος Κ. Δρουὲν δὲ Λουί, ἤνοιξε τὴν συνεδρίασιν διὰ τοῦ ἐξῆς λόγου.

«Κυραὶ καὶ Κύριοι!

«Καθῆκον ὑπέρτερον μὲ ἐμπόδισε νὰ παρασταθῶ ταχύτερον εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πανήγυριν, ἧτις εἶναι δι' ἐμὲ πάντοτε ἐορτὴ οἰκογενειακῆ. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι θέλετε μοὶ ἐπιτρέψαι νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν παροιμίαν τὴν λέγουσαν, «κάλλιον ἀργὰ παρά ποτέ.» δὲν ἠθέλησα νὰ μιμηθῶ τὸν ἥλιον, ὅστις δὲν ὑπῆρξεν ἀκριβῆς εἰς τὴν πρόσκλησιν. Ἐχω δὲ πεποίθησιν, ὅτι ἀφοῦ σὰς γίνεαι γνωστὴ ἡ ἐντολή, μὲ τιν ὁποῖαν εἶμαι ἐπιφορτισμένος, θέλετε ἀναγνωρίσει ὅτι ἐὰν δὲν ἔφερα τὸν ὥραϊον καιρὸν, ἔφερα τοῦλάχιστον καλὴν εἶδησιν.

«Τὸ γνωρίζετε, Κύριοι. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τῇ ὑψηλῇ καὶ καλοκαγάθῳ αὐτοῦ μερίμνῃ πρὸς πᾶν σεντελοῦν εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ τόπου μας, ἐνησχολήθη ἰδίως εἰς ἐπιδιώξιν τῆς προόδου τῆς γεωργίας, διεγείρων τὴν εὐγενῆ ἀμίλλαν τῶν εἰς αὐτὴν ἐνασχολουμένων, ἀνταμείβων ἐνδόξως τὰς ἐργασίας αὐτῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ θέλει νὰ ὑπάρχωσι διὰ τοὺς Γάλλους δύο πεδία δόξης· ἐκεῖνο, ὅπερ καταβρέχει γενναῖον αἶμα, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ποτίζει ἰδρῶς κερποφόρος. Θέλει ὥστε ὁ γενναῖος γεωργὸς νὰ λαμβάνῃ τὰς αὐτὰς τιμὰς μὲ τὸν γενναῖον στρατιώτην.

«Ἐρχομαι, Κύριοι, νὰ σὰς δώσω περιφανῆ μαρτυρίαν.

«Πλησιάσατε, Κύριε Αὐγουστε Δουρφυά. Ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἐξαιρέτου συναδέλφου μου ὑπουργοῦ τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, ὅστις εἶχε τὴν καλοσύνην νὰ μοὶ παραχωρήσῃ τὸ δικαίωμα του, σὰς ἐγχειρίζω τὸ παράτημον τοῦ ἱππότου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τάγματος τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς!

«Λάβετε τοῦτο ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος ταύτης, τῆς ὁποίας

τὴν παραγωγὴν ἐδιπλασίασεν ἡ εὐφυὴς ἐργασίας σας, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν συναγωνιστῶν σας, τῶν δικαστῶν σας, τῶν φίλων σας, οἵτινες διὰ τῶν γενικῶν χειροκροτήσεων ἐπικυροῦσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὑπὸ τὰς ὄψεις τῆς ἀξίας ὑμῶν συζύγου, τῆς ὁποίας ἡ χάρις ἤξευρε νὰ ἐπιχέῃ γοητεῖαν εἰς τὰ σοβαρὰ ἔργα σας. Ἡ διακριτικὴ αὐτῆ τιμὴ εἶναι διαδοχικὴ εἰς τὴν οικογένειάν σας. Πρὸ ὑμῶν, ὁ ἔντιμος πατὴρ σου ἐκρέμασεν ἐπίσης τὸ παράσημον τῆς τιμῆς ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου ἀρότρου του.

«Τὸ κατ' ἐμὲ, Κύριε, ὅστις ἀπὸ εἴκοσιν ἤδη ἐτῶν εἰμὶ ὁ συμπαθητικὸς καὶ εὖνους μάρτυς ὄλων τῶν θριάμβων σας, θεωρῶ ὡς καλὴν μου τύχην τὸ νὰ ἐπιθέσω μὲ τὰς ἰδίας μου χεῖρας εἰς τὸν στέφανόν σας τὸ ὠραιότερον ἄνθος.»

Τοὺς λόγους τούτους ὑπεδέχθησαν γενικαὶ ἀνακηρύξεις καὶ ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος. ***

Σημείωσις τοῦ συντάκτου τῆς Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν.

Τί ὠραῖοι τόποι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς γίνονται τοιαῦτα πράγματα! τί πατρικαὶ Κυβερνήσεις, αἱ φροντίζουσαι ν' ἀμειβῶσιν οὕτω τοὺς γεωργικοὺς ἀγῶνας! Πόσον ἐλυπήθημεν προχθὲς καὶ σχεδὸν ἐκλαύσαμεν, ὅτε παρευρέθημεν εἰς τὰς ἐξετάσεις, ἐνὸς τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τῆς Πρωτεύουσας, καὶ εἶδομεν μὲ συντριβὴν καρδίας, ὅτι πλὴν τοῦ γυμνασιαρχοῦ, ἐπὶ ὀλίγας μόνον στιγμὰς παρευρεθέντος, οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἀρχῇ τοῦ Κράτους οὐδεμίᾳ ἐφορευτικῇ ἐπιτροπῇ παρίστατο, ἵνα ἐμψυχώσῃ τοῦλάχιστον διὰ τῆς παρουσίας τῆς τοῦς ἐπιμελεῖς καὶ χρηστοθήεις, καὶ ἐλέγξῃ τοὺς ἀμελεῖς, τὸ δὲ ἀλγεινότερον πάντων ἦτο, ὅτι δὲν παρευρίσκοντο, οὔτε οἱ γονεῖς ἢ συγγενεῖς τῶν ἐξεταζομένων παιδίων· ἐξ ἐξήκοντα περίπου νέων ἀρίστων, τοὺς ὁποίους ἠρίθμει ἡ πρὸς ἐξέτασιν τάξις, τρεῖς γονεῖς μόνον παρευρέθησαν, ἵνα μάθωσι τὰ περὶ ἐπιδόσεως τῶν τέκνων των.

Εἰσαγωγή στάχυος ἐν τῷ λάρυγγι, διέξοδος καὶ εὐτυχῆς ἐκβάσις αὐτοῦ.

Natura artificiosa est. Πρὸ των ἡμερῶν προσήλθεν εἰς ἐμὲ ἐκ τοῦ χωρίου Βροντάδου, μίαν ὥραν ἀπέχοντος τῆς πόλεως

μήτηρ, φέρουσα παιδίον τετραετὲς ἄρβεν, καὶ ἀπαιτοῦσα τὴν θεραπείαν τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἐκ τῆς νόσου τοῦ ἀλλοτρίου σώματος, τοῦ ἐμπεσόντος ἐν τῷ λάρυγγι αὐτοῦ.

Ἱστορικόν. Τὸ παιδίον εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ κήπου μετ' ἄλλων παιδίων, παιδιᾶς χάριν ἐνέβαλλεν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ στάχυν, ὅστις διὰ τῆς φυσικῆς ιδιότητός του ἐνέπεσεν ἐν τῷ λάρυγγι, ἐνεκα τῆς ἀγίας τοῦ παιδίου. Ἀμέσως προσήλθε τὸ παιδίον τῇ μητρὶ, αἰτοῦν τὴν ἀπαλλαγὴν του ἐκ τοῦ ὄχληρου καὶ πνιγμονῆς αἰσθημα φέροντος ἀλλοτρίου σώματος· ἡ μήτηρ οὐδὲν κατώρθωσε, καθόσον οὐδὲ ἐβλεπέ τι ἤρξατο δὲ συγχρόνως τὸ παιδίον νὰ βήχῃ καὶ νὰ αἰσθάνηται πόνον κατὰ τὸν λαϊμόν· τὴν πρωίαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἡ βῆξ ἐγένετο ὀχληροτέρα, συνοδευμένη καὶ ὑφ' αἰμοπτύσεως· τότε δὲ ἡ μήτηρ, παραλαβοῦσα τὸ παιδίον, κατέφυγεν εἰς τινὰ τῶν ἰατρῶν τῆς πόλεως. Ἀλλ' οὗτος, μὴ πειθόμενος εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς μητρὸς, μὴ δυναμένης νὰ διαβεβαιώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ παιδίου ἔμαθε τοῦτο, εἶπεν αὐτῇ ὅτι τὸ παιδίον ἔχει πούντα (1) καὶ ὄχι στάχυν, παρήγγειλε λοιπὸν εἰς ὃ μέρος τὸ παιδίον ἠσθάνετο πόνον νὰ τεθῶσι βδέλλαι, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν χρῆσιν φαρμάκων, πρὸς θεραπείαν τῆς πούντας· ἡ μήτηρ ἐνήργησε τὰ παραγγελλθέντα, ἀλλ' ἡ βῆξ, ἡ αἰμόπτυσις καὶ ὁ πόνος ἐξηκολούθηον ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας, κατατρυχομένου τοῦ παιδίου ὑπὸ πυρετοῦ ἰσχυροῦ· τὴν αἰμόπτυσιν διεδέχθησαν πτύελα δυσώδη, ἐμπεριέχοντα κροκίδας μελανὰς, ἐνίοτε δὲ καὶ φαιάς· ταῦτα δὲ καὶ ἡ χειροτέρευσις τοῦ παιδίου τὴν ἠνάγκασαν νὰ προστρέξῃ καὶ δεῦτερον εἰς τὸν αὐτὸν ἰατρὸν· μετὰ τὴν παραστάσιν τῶν ἀνωτέρω συμπτωμάτων, ὁ ἰατρὸς τῆς εἶπεν, ὅτι ἡ πούντα ἠλλαξέ δρόμον (ὡς μοι εἶπεν αὐτὴ) καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ παιδίον ἔχει ἀνάγκην ἀγιασμῶν· ἡ μήτηρ ἀπῆλθεν, ἐγκαταλείψασα ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν μεγαλουργὸν φύσιν. Μετ' ὀλίγας δὲ πάλιν ἡμέρας ἡ μήτηρ, δυσχεραίνουσα καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἐβλέπῃ τὸ παιδίον βασανιζόμενον, κατέφυγεν εἰς ἕτερον ἰατρὸν, ὅστις παρεδέχθη τὴν κά-

(1) Διὰ τῆς λέξεως ταύτης οἱ ἐμπειρικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰατροὶ καὶ ὁ λαὸς ἐννοοῦσι συνήθως πᾶσαν ὀξείαν φλεγμονώδη πάθησιν, ἰδίως τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, καὶ πᾶσαν ρευματικῆς φύσεως ὀξείαν νόσον.

θοδον τοῦ στάχυος καὶ τῆ εἶπε νὰ προσμείνη τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀπῆλθεν ἡ μήτηρ εἰς τὸ χωρίον, ἐγκαταλείψασα πλέον τὸ παιδίον εἰς τὴν ἀρχητεχνήτριαν φύσιν. Τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ στάχυος ἀνεφάνη μικρὸς ὄγκος κατὰ τὸ δεξιὸν πλάγιον τοῦ θώρακος, ἐπώδυνος τῆ ἐπιθλίψει τὸν περιγραφέντα ὄγκον εἶδε καὶ ὁ δεύτερος ἰατρός. Οὕτως δὲ ἐχόντων τῶν πραγμάτων, προσῆλθεν εἰς ἐμὲ ὁ πάσχων. Τὸ παιδίον ἐφαίνετο ὠχρὸν, ἰσχνὸν καὶ κατεχόμενον ὑπὸ πυρετοῦ· ἡ βῆξ ἐξηκολούθει σμικρὸν τι· κατὰ τὸ δεξιὸν δὲ πλάγιον τοῦ θώρακος μεταξὺ τῆς 9 καὶ 10 πλευρᾶς τέσσαρας δακτύλους ἐγκαρσίως τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐν τῷ μεσοπλευρίῳ διαστήματι, προῦφαίνετο ὁ ὄγκος, μέγεθος ἔχων ὅσον ὠοῦ περιστερᾶς, ἐπώδυνος καὶ κλυδάζων. Παρήγγειλα τὴν χρῆσιν μαλθακῶδων καταπλασμάτων ἐπὶ τοῦ ὄγκου. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὄγκου πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἐφαίνετο διὰ τῆς ἀφῆς ὑπόνομος. Τὴν ἐπομένῃ ἡμέραν μοι ἐκῆμισαν ἐκ δευτέρου τὸ παιδίον, διότι τὴν νύκτα τὸ ἀπόστημα ἐσχάσθη αὐτομάτως· ἐξετάσας τὸ στόμιον διὰ τῆς μήλης, εὔρον ἐν αὐτῷ σῶμα ἀμβλύ· εἰσαγαγὼν δὲ τὴν λαβὴν, συνέλαβον καὶ ἐξήγαγον στάχυν ἀγέλωπος ταῖ, ὡς λέγουσι κοινῶς, περιεκλεισμένον ὑπὸ πύου δυσωδιστάτου· ὑποπτευόμενος δὲ ὅτι καὶ ἀπόσματά τι αὐτοῦ διέμενον εἰς τὴν ὑπόνομον, παρήγγειλα τὴν ἐξακολούθησιν τῶν καταπλασμάτων· τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐξετάσας καὶ πάλιν διὰ τῆς μήλης τὴν σύριγγα, ἥτις ἐφθανε μέχρι τῆς σπονδυλικῆς στήλης, εὔρον καὶ ἕτερον τεμάχιον, ὅπερ συλλαβὼν μετὰ τὴν λαβὴν, ἐξήγαγον, μέγεθος ἔχον, ὅσον ἡμίσεως τοῦ πρώτου. Τοῦτο δὲ εἶχε μέγεθος τριῶν δακτύλων ἰατρικῶν. Ταῦτα ἐγένοντο τὴν τριακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπουλώθη τὸ ἀπόστημα, καταπραχθείσης τῆς σύριγγος. Ἐνοχλεῖται δὲ ἤδη τὸ παιδίον ἐνίοτε ὑπὸ βηχῶς ξηρᾶς· ὁ πυρετὸς κατέπαυσε μὲν, ἀλλ' ὑπάρχει εἰσέτι μικρὰ τις πυρετικὴ κίνησις. Τὰ στήθοσκοπικὰ σημεῖα δεικνύουν ἔχον ἀμβλύν, ἀναπνευστικὸν ψυθίρισμα ἀσθενέστατον, συνάμα δὲ καὶ ῥόγγους ὑποτρίζοντας ὀλίγον τι ἀνωτέρω τῆς ἀμβλύτητος καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην. Παρήγγειλα τὴν χρῆσιν τοῦ ἐλαίου τοῦ ἥπατος τοῦ ὄνισκου.

Ἐξηγοῦντες θεωρητικῶς τὴν πορείαν τοῦ στάχυος σκεπτόμεθα ὡς ἐξῆς. Μετὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἐν τῷ λάρυγγι, ἐπῆλθε φυσικῶς ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ τῆς διεγέρσεως τῆς βηχῶς πρὸς ἐξώθησιν αὐτοῦ· ἀλλὰ κατ' ἀντιθετον διεύθυνσιν βαδίζων οὗτος, διευθύνθη εἰς τινὰ τῶν διακλαδώσεων τῆς τραχειᾶς ἐσφάγαν,

καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ράχιν· ἐντεύθεν εἰσῆλθεν εἰς τὸν πνευμονικὸν ἱστόν, ἐξ οὗ αἰμόπτυσις καὶ τὰ παρεπόμενα τῆς τραυματικῆς πνευμονίας· πεισματωδῶς δὲ θαινῶν καὶ ζητῶν τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἐφθασεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πέταλον τοῦ πνεύμονος, τὸν πνευμονικὸν ὑπεζωκῶτα, ὅθεν ἐπῆλθε πλευρίτις, καὶ φλογιστικὸν πλαστικὸν ἐξίδρωμα, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὸν πρόσφυσιν τοῦ φλογισθέντος ὑμέου τοῦ πνεύμονος μετὰ τοῦ ὠσαύτως φλογισθέντος πλευριτικοῦ ὑπεζωκῶτος ὑμέου, καὶ οὕτω προχωροῦντος τοῦτου, τὰ ὅπισθεν ἀνοιγόμενα τμήματα, κατεφράττοντο ὑπὸ τῶν φλογιστικῶν ἀπογεννημάτων· διατρυπήσας τοὺς μεσοπλευρίους μεῖς ὑπέσκαψε καὶ αὐτοὺς καὶ, ὡς ἐπὶ ἀγωγῷ διοχετευόμενος ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῶν πλευρῶν, ἐφύτρωσε καὶ δευτέραν φοράν, οὐχὶ ἐνεργητικῶς ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν, ὅπως τὸ πρῶτον τῆς γεννήσεώς του ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐγκαταλείπων ἴχνη καὶ οὐλὰς δυστρέστοις. Πάντοτε πρέπει νὰ ἀνακράζη ὁ ἄνθρωπος *natura artificiosa est*.

Ἀποδώσωμεν λοιπὸν τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν ἀρχητεχνήτριαν φύσιν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἰατρικὴν· μετὰ τεσσαρακονθήμερον διάρκειαν αὐτοῦ τὸ παιδίον ὑγιαίνει. Ὁμοιον παράδειγμα ὑπάρχει ἐν ταῖς σημειώσεσι τῆς χειρουργικῆς Χελίου ὑπὸ I. Ὀλυμπίου καθηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

—Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα συνέβησαν ἐν τῇ πόλει δυστυχῶς ἀπρόοπτά τινα καὶ σπαραξικάρδια δυστυχήματα.

Τὸ μὲν πρῶτον ἔχει οὕτως ἀξιόλογος οἰκογενειάρχης Σ. Κατούλης χάριν διασκεδάσεως, κτυπῶν μετὰ τὴν σκεπάρνην τοὺς ὀδόντας τοῦ μαγγάνου, κατελήφθη ἡ χεὶρ του ὑπὸ τῶν ὀδόντων τῆς ἀνέμου, ἥτις συμπαρέσυρε καὶ τὸ σῶμα· ἐκεῖ δὲ, συσφιξεως γενομένης, ἐπῆλθεν ἐν ἀκαρεῖ ὁ θάνατος.

—Τὸ δεύτερον· κουρεὺς τις ἀπῆλθε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μετ' ἀπάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ἵνα φάγη ἐκεῖ καὶ ἀπολαύσῃ συγχρόνως καὶ τὴν θαλασσίαν αὔραν· τὰ δύο του παιδία ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, θέλοντα νὰ λουσθῶσιν, εἰσῆλθον παίζοντα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ γυμνασθῶσι τὸ κολύμβημα, μὴ εἰδότες τοῦτο, ἐπροχώρησαν πλέον τοῦ δέοντος, ἀλλ' ὁ πατὴρ ἀνέκραζεν αὐτὰ νὰ ἐπανέλθωσιν, ἐκφοβίζων συγχρόνως, ὅτι δῆθεν ἐκεῖ ὑπάρχουν βοθροί· ἀλλ' «ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον» τὸ θρασύτερον ἐβωδίσθη· βυθιζόμενον δὲ ἐξήτει

βοήθειαν ὁ πατήρ, χωρίς και οὗτος νὰ γνωρίζῃ τὸ κολυμβᾶν, τρέχει πρὸς βοήθειαν τοῦ πνιγομένου παιδίου του, ἀλλὰ βυθίζεται και οὗτος· εἰς τὴν φρικαλέαν ταύτην σκηνὴν εἰσέρχεται και ἡ μήτηρ ἐν τῇ θαλάσῃ, ἥτις διὰ τῶν σπαραξικαρδίων κραυγῶν τῆς ἀντήχησε τὰ περίξ και προσεκάλεσε τοὺς περίξ μωλωνάδες και βυρσοδέψας (αὐτοὶ ἢ θέσις καλεῖται ἀπάνω γυαλός. ἐνθα κείνται τὰ βυρσοδεψεῖα και οἱ ἀνεμόμυλοι πρὸς λειοτριβήσιν τῆς βυρσοδεψικῆς ὕλης.) Ὁ γενναιότερος τῶν ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν συνέλαβε τὸ παιδίον ἐκ τοῦ πυθμένος, ὅπερ ἐξήγαγεν ἡμιθανές· συλλαβὼν δὲ και τὸν πατέρα, ἐκινδύνευσε και οὗτος νὰ ἀποπνιγῇ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τέλος συνδρομῇ και ἑτέρου ἐξήγαγον και τὸν πατέρα. Μετὰ δύο ὥρας περίπου προσκληθεῖς, τὸν μὲν πατέρα εὔρον θανόντα, καθόσον πᾶσα ἐπιστημονικὴ βοήθεια ἀπέβη ματαία, ἐπειδὴ ὁ λαὸς λίαν κακῶς πράττων και πρὸς δυστυχίαν τῶν πνιγομένων, τοὺς ἀναποδογυρίζει· κατὰ συνέπειαν μέχρις οὗτο ἐφαρμόσωσι ταῦτα, παρέρχεται πολὺς χρόνος· κατόπιν δὲ ἐορτῆς προσκαλεῖται ὁ ἰατρός· ἀλλὰ τὸ παιδίον ἐσώθη.

—Τὸ τρίτον ὁ Κύριος Χατζῆ Ἀξιώτης ἐπεστάτει ἐπὶ τοῦ γεοδμητοῦ ἐργαστηρίου του, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖτο ἀπὸ νεοκτισθέντα θόλον· ἔνεκα τῶν βαρῶν σωμάτων, ἅτινα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπιπτον και τοῦ προσφάτως κτισθέντος θόλου ἴσως και τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀπαιτουμένου τόξου πρὸς ἀφίδα, αὕτη κατέπεσε συγκαλύψασα αὐτόν τε και δύο ἐργάτας· και οἱ μὲν ἐργάται, ὡς ἰστάμενοι εἰς τὰ πλάγια, οὐδεμίαν βλάβην ἔπαθον· ὁ δὲ Χατζῆς ἔπαθε μεγάλην θλάσιν ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀλλ' ἐγκαίρως προσκληθεῖς, ἐχορήγησα αὐτῷ γενναίαν ἀντιφλογιστικὴν θεραπείαν, ἥτις ἔσωσε τοῦτον ἐκ τῶν παρεπομένων τριαύτης φλεγμονῆς· και τὸ πρῶτιστον ὄλων ὑπῆρξε γενναία φλεβοτομία.

Ταῦτα τὰ τρία δυστυχήματα ἐξέθεσα ὅπως ὑπὸ κοινωφελῆ σκοπὸν, ἵνα ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ λαμβάνῃ κατ' ἀναλογίαν τὰ προφυλακτικὰ μέτρα.

Ἐγράφον ἐν Χίῳ τῇ 13 Ἰουνίου 1864.

Ὁ διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, χειρουργικῆς και μαιευτικῆς

Κ. ΚΟΣΜΙΑΔΗΣ.

Περὶ σποραδικῆς χολέρας.

Τὴν 5 π. μ. τῆς 23 Ἰουνίου προσεκλήθημεν ἐσπευσμένως νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν Κυρίαν Μαριγῶ Σωτηρίου Λαφαζάνου, κατοικοῦσαν κατὰ τὴν συνοικίαν ἀγίου Νικολάου Παγκαβᾶ, ὑπ' ἀριθ. 948, και πάσχουσαν μόνον ἀπὸ τινων ἠρώδων.

Ἡ Κυρία αὕτη ἰσχυρῆς ἔξωσι, ἀναστήματος μετρίου ἢ μάλλον μικροῦ, ἡλικίας εἴκοσι ἔξ ἐτῶν, κράσεως αἱματοχολερικῆς, ἔγγαμος μὲν πρὸ δεκαετίας, ἀλλ' ἄπαις, οὐδεμίαν σπουδαίαν ἀνωμαλίαν πάσχουσα περὶ τὴν ἔμμηνον καθαρίσιν, οὐδέποτε, μᾶς εἶπεν, ἔπαθε σπουδαῖον τι νόσημα· τὴν προτεραίαν τῆς νόσου εἶχε καθ' ὅλα καλῶς, ἐπρογεύθη και ἐδείπνησε μετὰ τῆς συνήθους ὀρέξεως τροφᾶς πάντη ἀθῶας και ὑγιεινᾶς· κ' ἐκοιμήθη καλῶς ἀπὸ τῆς ἐνάτης ἐσπερινῆς ὥρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου· τότε δὲ ἀφύπνισαν αὐτὴν δυσεξήγητός τις πίεσις κατὰ τὸν στόμαχον, βορβορυγμοὶ, και στρόφοι. Μόλις ἀφυπνήσασα, ἀπεπάτησεν ὕλας ἀρθῶνους ἡμιπεπεμμένας· μετὰ τινος δὲ στιγμᾶς, αὐξάνουσης τῆς πίεσεως κατὰ τὸν στόμαχον, ἐπῆλθον ἀλλεπαλλήλως ἐμέσεις και ἀποπατήσεις, ὧν τό τε χρῶμα και ἡ σύστασις ἐγίνοντο ἐκάστοτε ὑδαρώτερα· μετ' οὐ πολὺ προσετέθησαν και συνολκαὶ (cramps) δρυμῆταται κατὰ τὰ κάτω ἄκρα· και μέχρι τῆς ὥρας τῆς ἐπισκέψεως ἀποπατήσεις μὲν ἐγένοντο δέκα τέσσαρες· ἐμέσεις δὲ ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπισκέψεως, τὴν 6 π. μ. εὔρομεν τὰ ἐξῆς· βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν σπιλπνοὺς και τρόπον τινὰ ὡς προέχοντας ἔνεκα τῆς περίξ αὐτῶν σχηματισθείσης ἤδη κοιλότητος, ἥτις ἦτο συνάμα και κυανή· φυσιγνωμίαν ἀπαισίαν, δυσφορίαν ὑπερβολικὴν, δέρμα ψυχρὸν, ἐρρίτυδωμένον και πελιδνὸν κατὰ τὰ ἄκρα· παντελῆ ἔλλειψιν σφυγμῶν κατὰ τὰς κερικιδικὰς ἀρτηρίας, και μόλις ἐπαισθητοὺς κατὰ τὰς ἐπικλειδίους· δίψαν ἄσβεστον, θηλᾶς τῆς γλώσσης ἐξεχούσας, και συνολκὰς τῶν κάτω ἄκρων ἀλγεινοτάτας. Τὰ ἐνώπιόν μας γενόμενα ἐμέσματα εἶχον τό τε χρῶμα και τὴν σύστασιν ὅμοια τοῦ ἡραιωμένου ἀφεψήματος ὀρύζης.

Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπαρχούσης περὶ τοῦ διαγνωστικοῦ και περιττὸν νομίσαντες τότε καθῶς και ἤδη νὰ ὀνομάσωμεν τὴν

νόσον, ἀμέσως παρηγγείλαμεν νὰ μᾶς φέρωσι τὰ ἐξῆς φάρμακα.

A. Τανικῆς κινίνης
 ἐλαιουσακχάρου ἡδύοσμου
 ἀνά δρ. ἡμισίαν
 Ξηρίου ῥίζης ἱπεκακουάννης
 ὀπίου καθαροῦ ἀνά κόκ. ἡμ.
 Μίξας δίελε εἰς μοίρας ἴσας 6.
 Δός καὶ σημείωσον κατὰ πᾶσαν
 ἡμισίαν ὥραν μίαν.

R. tanat. chinini
 oleo sacchari menth pip.
 aa dr. R.
 pulv Rad. ipecac.
 opii purissimi aa gr. R.
 m. Divide in part. aequal.
 N. v.

A. Καφουρούχου ὄξους οὐγγ. γ'. R. Acet. vini camphor. unc.
 Δ. Σ. ἐξωτερικῶς εἰς ἀνατρίψεις. D. iii.

Ἀρξαμένης ἐπὶ παρουσίᾳ ἡμῶν τὴν ἕκτην καὶ ἡμισίαν πρὸ μεσημβρίας τῆς θεραπείας ταύτης, παρεμείναμεν μέχρι τῆς καταπόσεως τριῶν δόσεων τοῦ πρὸς ἐσωτερικὴν χρῆσιν φαρμάκου· ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οὐδεμία ἐγένετο οὔτε ἀποπάτησις οὔτε ἔμεσις· αἱ συνολκαὶ ὅμως τῶν κνημῶν ἀπέσπουν φωνὰς γοηροτάτας. Τὴν 9 π. μ. εἶδομεν τὴν ἀρρώστον εἶχε λάβει ἤδη ὅλας τὰς δόσεις, χωρὶς νὰ συμβῇ ἔμεσις ἢ ἀποπάτησις· περὶ τὴν 8 ὅμως π. μ. συνέβη μία συνολκὴ ἀλγεινοτάτη, ἀλλ' ἐκτοτε ἔπαυσαν ὀριστικῶς αἱ συνολκαὶ· ἡ ἀρρώστος ἠσθάνετο ἀνακούφισίν τινα τότε, ἢ φυσιογνωμία ἦτο κατὰ τι ζωηρά· ἢ θερμότης τοῦ δέρματος παρεῖχεν εὐχάριστόν τινα αἴσθησιν εἰς τὴν ἐπαφήν· ἢ κυανότης τῶν δακτύλων καὶ ἢ ῥυτίδωσις ἐξέλειπον· ἢ κυανότης τῶν ὀφθαλμῶν ἠλαττώθη· οἱ σφυγμοὶ ἦτον ἐπαισθητοὶ εἰς τὰς κερκιδίκας ἀρτηρίας, ἀλλὰ μικροὶ, ταχεῖς, καὶ συχνοὶ, ἑκατὸν εἴκοσι κατὰ λεπτόν· ὑπῆρχε καὶ μικρὰ μὲν, ἀλλ' εὐάρεστος ἐφίδρωσις.

Περὶ τὴν 11 π. μ., ἐπελθούσης καὶ αὐθις δυσφορίας τινὸς περὶ τὸν στόμαχον, ἐγένοντο δύο ἀποπατήσεις, ὀρρώδεις μὲν, ἀλλ' ὑποκίτριναί, ἢ κεχρωματισμέναι, ὅπως εἶπον οἱ περὶ τὴν πάσχουσαν· ἐξεκνεοῦντο δὲ πολλαὶ φύσσαι, καὶ ἐγένοντο συνεχεῖς βορβορυγμοί· παρηγγέθη σιναπῶδες κατὰπλασμα καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κοιλίας, καὶ ἐπανάληψις τριῶν δόσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ φαρμάκου.

Τὴν 4 π. μ. οἱ σφυγμοὶ ἦτον μὲν ἐπαισθητοὶ εἰς τὰς κερκιδίκας ἀρτηρίας, ἀλλὰ μόλις ἐδύνατό τις νὰ τοὺς μετρήσῃ· ὑπῆρχε δυσφορία· αἱ τρεῖς καταποθεῖσαι δόσεις ἀπεπέμφθησαν δι' ἐμέσεως· τὸ δέρμα ἦτο ξηρὸν, ἀλλ' οὐχὶ ἐρρυτιδωμένον, οὔτε κυανοῦν· ἀμέσως ἐγένετο ἄξιον· μόλις δὲ ἀποπερατωθείσης ταύτης, διὰ τοῦ καφορώδους ὄξους· μόλις δὲ ἀποπερατωθείσης ταύτης, ἀνετρίψαμεν διὰ τεμαχίου φανέλας μίαν δραχμὴν θεϊκῆς κινίνης ὑπερωξειδωμένης, καὶ διαλελυμένης εἰς ἡμισίαν οὐγγίαν ὕδατος, κατὰ τὴν κοιλίαν, τὴν ῥάχιν, τὰς μασχάλας, καὶ τὸν τράχηλον· ἀμέσως ἐπῆλθεν ἀνακούρισις.

Τὴν 7 ἑσπερινὴν ὥραν ὑπῆρχεν ἐφίδρωσις ἀφθονος καὶ εὐάρεστος· σφυγμοὶ ἀνεπτυγμένοι, ἑκατὸν θερμότης καθ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ δέρματος ἰσόβαθος, ὁμαλὴ, καὶ λίαν εὐάρεστος, ἠλαττώθησαν οἱ βορβορυγμοί· ἔπαυσαν αἱ ἀποπατήσεις καὶ ἔμεσις· ἐγένετο σχεδὸν ἀνεπαίσθητος ἡ κατὰ τὸν στόμαχον δυσφορία· καὶ ἡ ἀρρώστος, αἰσθανομένη, ὡς ἔλεγε, μεγάλην κενότητα κατὰ τὴν στομαχικὴν χώραν, ἐζήτησε τροφάς, τὰς ὁποίας καὶ ἀμέσως ἐπέτρεψαμεν· δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἡ ἀρρώστος ἐκοιμήθη ἡσυχώτατα, οὐσα πάντοτε λεπτοῦδρωμένη.

Τὴν 8 π. μ. τῆς 24 τὰ πάντα εἶχον καλῶς· παρηγγείλαμεν μόνον εἴκοσι κόκκους τανικῆς κινίνης ἀπλῆς εἰς τέσσαρας δόσεις· ἐπέτρεψαμεν ζωμόν καὶ τὴν χρῆσιν ὀλίγου οἴνου· τὴν 6 π. μ. τὰ πάντα εἶχον καλῶς, ἡ ἀρρώστος ἰάθη τελείως.

Τὸ περιστατικὸν τοῦτο, ἐὰν προὔπῆρχεν ὁμοίον τι ἐν Ἀθήναις, ἢ ἐὰν ὑπῆρχεν ἀλλαγῆς που Ἀσιατικῆς χολέρας, δὲν ἠθέλαμεν διστάσει ἴσως νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ γνησίαν γνησιωτάτην Ἀσιατικὴν χολέραν, ἢ τοῦλάχιστον χολερίνην. Ἐπειδὴ ὅμως κατ' εὐτυλίαν οὐδαμοῦ ἀκούεται ἤδη Ἀσιατικῆς χολέρας, ἀρκούμεθα νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ σποραδικὴν χολέραν.

Εἰς δὲ τὸ εἶδος τῆς θεραπείας, τὴν ὁποίαν ἐπιτυχῶς μετεχειρίσθημεν ἐνταῦθα, οὐδέν τι ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν νεώτερον τῶν ἄλλοτε δημοσιευθέντων διὰ τῆς ἰατρικῆς Μελίσσης, πλὴν μίνον, ὅτι ἐπὶ τοιούτων σπουδαίων περιπτώσεων, ἐὰν ὁ ἰατρός αἰσθάνηται τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑψηλὴν ἐντολήν του κ' ἐπιθυμῇ νὰ σώσῃ τὸν πάσχοντα, δὲν πρέπει ν' ἀρκῆται μόνον εἰς τὸ νὰ παραγγέλῃ τὰ δέοντα, ἀλλ' ἀνάγκη μεγίστη εἶναι νὰ ἐπιτηρῇ καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ πρέπει καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτὸς αὐτότατος τὰ δέοντα, διότι εἶναι

σπάνιον πρᾶγμα νὰ εὔρη τις ἐν Ἑλλάδι ἐπιδηζίους νοσοκόμους· ἐπὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος περιπτώσεως εἴμεθα ἐνδομύχως πεπεισμένοι, ὅτι καίτοι μεγίστης ὑπαρχούσης συμπαθείας πρὸς τὴν ἄρρώστον καὶ περιπαθίστατα νοσηλευομένην ὑπὸ πάντων τῶν περὶ αὐτὴν, ἐὰν ὅμως δὲν ἐπιστατούσαμεν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων, καὶ ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ἐξετελούσαμεν τὰ πλείστα, ἡ ἄρρώστος ἤθελε διακινδυνεύσει πλείστορον, ἢ ἴσως καὶ δὲν ἤθελε διασωθῆ· καὶ ἂν οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον, τοῦλάχιστον ὅμως διότι ἐπὶ τοιούτων σπουδαίων περιπτώσεων πᾶς ὁ μὴ ἰατρὸς συνήθως τὰ χάνει.

Μολὶς δὲ ἀπαλλαγέντες τοῦ δεινοῦ τούτου περιστατικοῦ, προσεκληθήμεν περὶ τὴν μεσημέριαν τὴν 24 Ἰουνίου νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν προσφιλεῖ ἡμῶν φίλον Κ. Παναγιώτην Σούτσου, πάσχοντα πρὸ τινῶν ὠρῶν σχεδὸν τὰ αὐτὰ, ἀλλ' εἰς ἀσυγκρίτως μικρότερον ἐκθρόνον. Τὰ αὐτὰ σχεδὸν θεραπευτικὰ μέσα ἐπέφερον καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα.

Πλὴν δὲ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐπιτάσεως τῶν συμπτωμάτων κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ταύτας, ὑπῆρχον καὶ ἑτεράαι τινες, τὰς ὁποίας καλὸν εἶναι νὰ μὴ σιωπήσωμεν.

Ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τοῦ Κ. Παναγιώτου Σούτσου προηγήθη ὑπερπλήρωσις τοῦ στομάχου· ἡ νόσος ἤρξατο ἠπίως πρὸ δέκα ὀκτὼ ὠρῶν, καὶ δὲν προώδευσε μεγάλως. Ἐπὶ τῆς ἄλλης περιπτώσεως οὐδὲμία προηγήθη οὔτε ὑπερπλήρωσις τοῦ στομάχου οὔτε δυσπεψία, τούναντιὸν μάλιστα ἡ ἄρρώστος ἐκοιμᾶτο ἡσυχῶς, ὅτε ἐνέσκηψεν ἡ νόσος· αὕτη δὲ καὶ αἰφνηδῶς καὶ ἄνευ αἰτίας ἢ ἀφορμῆς ἀνεπτύχθη, καὶ τραστίως ἔκαμε πρόοδος ἐντὸς ὀλίγων ὠρῶν· ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως ὑπῆρχεν ἐμετός καὶ διάρροια καὶ ἀλγινόταται συνολκαὶ τῶν κνημῶν καὶ κινῶσις καὶ ρυτίδωσις τοῦ δέρματος κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα. Ἐπὶ τῆς νόσου τοῦ Κ. Σούτσου ἔλλειπεν ἡ διάρροια καὶ ὑπῆρχε μόνον ἐμετός, καὶ οὗτος ἐκ τῶν λεγομένων ξηρῶν, δηλαδή ὁ ἄρρώστος κατετρύχετο μὲν ὑπὸ ἐμέσεων, ἀλλὰ μόλις ἐδύνατο νὰ ἐμέσῃ, καὶ τούτο ἐνίοτε διὰ τῆς ἐνθέρσεως τῶν δακτύλων του εἰς τὰ παρίσθια· ἐνταῦθα ἔλλειπεν ἡ κινῶσις καὶ αἱ συνολκαὶ τῶν κνημῶν, ἀλλ' ὑπερεῖχεν ἡ κατὰ τὸν στομάχου πίεσις ἢ δυσφορία, αἱ δὲ συνολκαὶ τοῦ στομάχου ἴπο τῶσον ἰσχυραὶ, ὥστε καθίσταντο καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὄραταί.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ἐχρειάσθη μίᾳ δραχμῆς ἐσωτερικῆ καὶ μιᾶς ἑτέρας δραχμῆς ἐξωτερικῆ χρήσις τῆς κινίνης.

Ἄξιον παρατηρήσεως, εἶναι ἐπίσης καὶ τούτο, ὅτι ἡ ἄρρώστος, ἥτις κατετρύχετο μεγάλως ὑπὸ τῶν συνολκῶν τῶν κνημῶν μόλις σήμερον τὴν 28 Ἰουνίου δύναται νὰ ὀρθοπαθῆσῃ, παρὰ δὲ τῷ Κ. Σούτσῳ, εἰς τὸν ὑπερεῖχον αἱ συνολκαὶ τοῦ στομάχου, ἠναγκάσθημεν νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ τινὰ ἄλλα ἀντισπασμωδικὰ, οἷον τὸ ἐκχύλισμα τοῦ ὑσκούμου, τὸ ἐκχύλισμα τοῦ θρίδακος καὶ μικρὰν τινὰ ποσότητα μόνον ὀπίου καὶ ἄνευ ἱπεκακουάνης σὺν τῇ ἐσωτερικῇ χρήσει τῆς κινίνης, καὶ ἐξωτερικῶς πολλὴν ποσότητα ἐλαίου ὑσκούμου εἰς ἀνατρίψεις ἵνα καταπραῦνωμεν κατὰ τι τὸν ὑπέρμετρον νευρισμὸν τοῦ στομάχου. Ἀμφότερα τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἀνέγνωμεν εἰς τοὺς πάσχοντας πρὸ τῆς δημοσιεύσεως.

Περὶ ἐμπειρικῆς μὲν ἀλλὰ σκοπιμοτάτης θεραπείας τῆς κακοήθους φλυκταίνης (κακοῦ σπειριοῦ).

Ἡ κακοήθης φλυκταίνα εἶναι ὀξυτάτον τι καὶ ἐνίοτε θανατηφόρον νόσημα, ἀναπτυσσόμενον ἕνεκα τῆς εἰς τὸ δέρμα ἐπανειλημμένως, ἢ διαρκoῦς, ἢ καὶ στιγμιαίας ἐπιδράσεως μολυσματικῆς τινος ἢ καὶ ἀπλῶς ἐρεθιστικῆς οὐσίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ζωϊκῆς, ἢ ἐνίοτε καὶ φυτικῆς· συμβαίνει δὲ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς κρεοπώλας, εἰς τοὺς βυρσοδέψας, εἰς τοὺς ἐπιουργοὺς, καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην τάξιν ἀνθρώπων, οἵτινες ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματός των εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ συνάφειαν μετὰ δέρματα ζῶων κατεργασμένα ἢ ἀλατέργαστα, μετὰ σάρκας αὐτῶν, ἢ καὶ μετὰ ἕρια.

Ἀναπτύσσεται δὲ αἰφνηδῶς, αὐξάνει καὶ ἐπιτείνεται ὀξύτατο, προξενεὶ δριμυτάτους πόνους, καὶ ἐντὸς ὀλιγίστων ὠρῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον.

Τὰ κατὰ τοῦ νοσήματος τούτου ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τῆς τέχνης βοηθήματα, εἶναι ἢ κατὰ βάθος περισάρκωσις πρὸς κώλυσιν τῆς μεταδόσεως τοῦ νοσήματος εἰς τὸν ὄργανισμὸν· ἢ διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἢ δι' ἄλλων χημικῶν μέσων καυτηρίασις πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀναπτυσσομένου μολύσματος ἐν τῷ τόπῳ· καὶ αἱ βαθεῖαι ἐντομαὶ πρὸς ἐκχυσιν ἀφθόνου αἵματος ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ νοσήματος. Ἐπὶ τῶν ἐντομῶν δὲ τούτων

μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ῥοῆς τοῦ αἵματος ἐπιπάσσονται καὶ ἀσχαριτικά φάρμακα πρὸς καταστροφὴν τοῦ μολύσματος ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τῆς τέχνης βοηθήματα.

Σεδάσμιος δὲ τις ἱερὺς μᾶς διηγῆθη χθὲς καὶ τὸ ἐξῆς, τὸ ὁποῖον οἱ τοῦ τόπου του χωρικοὶ μεταχειρίζονται, μᾶς εἶπε, μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κακοήθους φλυκταίνης ἢ τοῦ κακοῦ σπειριοῦ οἱ χωρικοὶ λαμβάνουσι νεροκολόκινθον πάντῃ ἀμεταχειρίστον, κάμνουσιν ἐπὶ τοῦ στομίου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον συνείχεται μὲ τὸ στέλεχος ὡπὴν στρογγύλην τοιαύτην, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ αὐτὴ ἐν τῷ κοιλώματί της σύμπασαν τὴν κακοήθη φλύκταιναν· ἀμέσως δὲ τότε πληροῦσι ζέοντος ὕδατος τὴν κολοκύνθην, χωρὶς νὰ ἐκβάλωσι πρότερον ἀπ' αὐτῆς οὔτε τοὺς σπόρους οὔτε ἄλλο τι, καὶ ἅμα τὴν ἐκκενώσωσι τοῦ ὕδατος, ἐφαρμόζουσι τὴν ὡπὴν ἢ τὸ στόμιον αὐτῆς περὶ τῆς φλυκταίνης, καὶ εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σηκία (βεντούζα)· μετὰ παρέλευσιν δὲ πέντε ἢ δέκα στιγμῶν ἐπαναλαμβάνουσι τὴν πράξιν, τούτῃσφι πληροῦσι καὶ αὖθις τὴν κολοκύνθην ζέοντος ὕδατος, καὶ μόλις κενώσωσιν αὐτὴν τούτου, ἐφαρμόζουσι τὸ στόμιόν της περὶ τῆς φλυκταίνης· τὴν αὐτὴν δὲ πράξιν ἐπαναλαμβάνουσι πεντάκις ἢ δεκάκις κατὰ συνέχειαν, καὶ οὕτω μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ σεδάσμιος ἱερὺς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παύσωσιν οἱ πόνοι ἀμέσως καὶ νὰ μὴ ἰαθῇ τελείως τὸ κακὸ σπειρί, τὸ ὁποῖον μάλιστα, μᾶς προσέθηκε, καὶ ἀποπίπτει.

Τὸ σκόπιμον τῆς ἐμπειρικῆς ταύτης θεραπείας δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ περιγράψωμεν διὰ πολλῶν, διότι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐνταῦθα δημοσιευμένων πᾶς τις πίθεται, ὅτι ἢ ἀνακοινωθείσα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ σεδάσμιου ἱερέως, θεραπεία ἐκπληροῖ συνάμα ὅλας τὰς ἐνδείξεις, ὅσας προτίθενται νὰ ἐκπληρώσωσι καὶ ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῆς τέχνης ἀνεγνωρισμένα βοηθήματα. Ἄν δὲ τὸ ἴαμα τοῦτο ἐνεργεῖ μηχανικῶς μόνον ὡς σηκία (βεντούζα) πολλάκις ἐπαναλαμβανομένη, ἢ καὶ δυναμικῶς ἔνεκα τῶν περιεχομένων εἰς τὴν κολοκύνθην σπόρων κτλ. τοῦτο δὲν εἶναι τοῦ παρόντος χρόνου νὰ ἐξετάσωμεν.

Περὶ τῶν Λιτζίων, ἤτοι θερμῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς ἐπαρχίας Κρήνης.

Ἰπὸ τὴν κοινὴν τουρκικὴν ἐπωνυμίαν Λιτζία, εἰσι γνωσταὶ τοῖς κατοικοῖς τῆς Ἰωνίας αἱ θερμαὶ μεταλλικαὶ πηγαὶ, αἱ μετὰξὺ τῶν πόλεων Κρήνης (Τεσεμέ) καὶ Ἀλατζάτων κείμεναι. Καὶ ἀκριβεστέραν μὲν ἀρχαιολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν πραγματεῖαν θέλομεν δημοσιεύσει, τοῦ χρόνου προϊόντος, πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καυμόντων. Ἡδὴ δὲ προτιθέμεθα νὰ σκιαγραφήσωμεν αὐτάς, βραχέα τινὰ μόνον λέγοντες.

Ὅτι τῶν πηγῶν τούτων τινὲς ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωσταὶ δεικνύουσι τὰ παρ' αὐταῖς κείμενα καὶ ἀνορυπτόμενα ἐρείπια· διότι καὶ πολλαὶ ἀρχαῖαι δεξαμεναὶ ἀνακαλύπτονται ἀνασκαπτόμεναι. Ἀνυσιμώτατον δὲ τανῦν τῇ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ, τῇ μεγάλῃν χρῆσιν ποιουμένη τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων κατὰ παντοίων νόσων, ἀποβαίνει ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῶν ἱαματικῶν πηγῶν.

Ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως Ἀλατζάτων, καὶ τρία περίπου τέταρτα ἐκ τῆς Κρήνης, κείνται τὰ μνημονευθέντα λουτρά, (Λιτζία), κατὰ τὴν ἀρκτικὴν παραλίαν, ἐγγύτατα τῇ θαλάσσῃ, μεγάλῃν ἱαματικὴν δύναμιν ἔχοντα, ὡς καταφαίνεται ἀριθμητικῶς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀσθενούντων, τῶν κατ' ἔτος ἐπισκεπτομένων αὐτά, καὶ ἐντελῆ ἴασιν τυγχανόντων. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν, θειοῦχου φύσεως τὸ πλεῖστον ἂν, ῥεεῖ ἀναβλύζον ἀφθονον εἰς πέντε δεξαμενάς· τούτων αἱ δύο νεόδητοι οὔσαι, εἶναι ἱκανῶς εὐρεῖαι, καθαρὰ, ἐσιεγασμένα, καὶ προωρισμένα διὰ τοὺς ἀνδράς· οἱ δ' ἕτεροι λουτῆρες εἰσὶν ἐπίσης εὐρεῖς καὶ θολοσκεπεῖς, καὶ προωρισμένοι διὰ τὰς γυναῖκας. Ἀπασαι αὐταὶ αἱ δεξαμεναὶ εἰσι κτισμέναι παρὰ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης, δεχόμεναι τὸ ὕδωρ εὐαρέστου θερμοκρασίας, δι' ἣν αἰτίαν αἱ ἐγγύρῃαι γυναῖκες μεταχειρίζονται ταῦτα ὡς καθαρτικὰ τοῦ σώματος λουτρά.

Ἡ δὲ ἱαματικὴ ἐνέργεια τῶν ὑδάτων τούτων ἐνδείκνυται κυρίως α) κατὰ τῶν δερματικῶν νοσημάτων β) κατὰ τῶν ἐμφράξεων τῆς κάτω κοιλίας γ) κατὰ τῆς ρευματικῆς καὶ ἀρθρτικῆς καχεξίας, καὶ δ) κατὰ τῶν χρονίων νοσημάτων.

Ὀλίγα τινὰ βήματα μακρὰν τῶν δεξαμενῶν, ὑπάρχει ἰλὺς, θειούχου φύσεως (λάσπη κοινῶς καλουμένη), καθ' ὑπερβολὴν θερμῆ, θειούχου ἀτμούς ἀναπέμπουσα, μακρόθεν διακρινομένους· ἐν αὐτῇ ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς βυθίζουσιν οἱ παραλυτικοὶ τὸ πεπονθὸς μῦρον καὶ ἰκανῆς τυγχάνουσι θεραπείας. Πολλοὶ τῶν ἐγγυωρίων μεταβαίνοντες εἰς τὰ λουτρά προποτίζονται τῷ ὑαλμύρῳ ἐκεῖνῳ θερμῷ ὕδατι, ὅπως καθαρῶσιν· ἐνεργεῖ λοιπὸν καὶ ὡς ὑπακτικὸν τὸ ἱαματικὸν ἐκεῖνο ὕδωρ.

Τὰ ἐν λόγῳ λουτρά ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος πλείστοι ὄσοι ἀλλ' ἰδίως μεταβαίνουσιν εἰς αὐτὰ πολλοὶ καὶ καλοὶ οἰκογένειαι ἐκ τῆς βασιλείσης τῶν πόλεων τῆς Ἀνατολῆς, τῆς εὐάνδρου Σμύρνης· διάσημοι ἐκείθεν ἰατροὶ, Εὐρωπαῖοι τε καὶ Ἕλληνες καθὼς ἐπίσης ἐκ Χίου, ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐξ ἄλλων τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους μερῶν, προσέρχονται εἰς ταῦτα· τοσοῦτον δ' εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐγνώσθη ἡ ἱαματικὴ τῶν Λιτζίων δύναμις, ὥστε κατ' ἔτος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτομένων ὑγείας χάριν, αὐξάνει ἐπαισητῶς. Τοσαῦτα ἐν βραχεῖ περὶ τῆς ἱαματικῆς τῶν μεταλλικῶν τούτων πηγῶν δυνάμεως. Εἴπωμεν δὲ βραχεὰ τινὰ καὶ περὶ τῆς τοποθεσίας αὐτῶν.

Ἡ θέσις, ἐν ἣ κείνται τὰ ἐν λόγῳ λουτρά εἶναι τερπνὴ, ὡς περιστοιχιζομένη ὑπὸ ἀμπελώνων ἰδίως· ὁ δὲ θαλάσσιος ὀρίζων εὐρύνεται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, καθωραϊζόμενος ὑπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς ὠραίας ἰωνίας παραλίας. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ δωμάτια ἰκανὰ, καὶ καφενεῖα, ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τῶν λουτρῶν, ὀθωμανοῦ διευθυνόμενα, μελιχιῶ τοὺς τρόπους. Ἐκεῖ ὑπάρχουσι καὶ ὕδατα πόσιμα διαυγέστατα, καταψύχοντα τὴν γλῶσσαν τῶν διψῶντων, καὶ ἀπὸ εὐκραστάτος, καὶ αὔρα ποντιακῆ ζωογονοῦσα τὸ κεκμηκὸς σώμα· γλῶσση δὲ, τὴν ὄρασιν κατατέρουσα, πολλὴ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν φυτῶν δὲ εἶδη παντοῖα, ἀμπελοὶ, ἐλαταὶ, συκαί, συκαμινεαὶ κτλ. τὰ μὲν εἰς τροφήν, τὰ δὲ εἰς τροφήν· καὶ ἰχθύες πολλοὶ, οὐδενὸς δὲ τῶν τροφίμων στερεῖται ὁ ξένος. Πάντα ταῦτα ἰκανῆς ἀνεσις καὶ διάχυσις παρέχοντα εἰν τοὺς ἀσθενεῖς, μεγάλως συμβάλλουσιν εἰς ἴασιν αὐτῶν. Πλὴν τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, εὐμειροῦσι τὰ Λιτζία καὶ ἐτέρου. Ἐκατέρωθεν αὐτῶν κείνται αἱ πόλεις τῆς Κρήνης καὶ Ἀλατζάτων, ἐν αἷς κατοικοῦσι πολλοὶ χριστιανικαὶ οἰκογένειαι, τέσσαρες χιλιάδες τὸν ἀριθμὸν περίπου· εἰς ἑκατέραν τούτων δύναται ὁ βουλούμενος νὰ μεταβῇ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, τέρψειν ἕνεκα.

Τοιαῦτα τὰ παρ' ἡμῖν λουτρά, ἄτινα δυστυχῶς ἀγνοοῦσιν οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι. Διὸ καὶ ἐπιστημονικῶς ζήλω καὶ ἐθνικῶ αἰσθηματι κατεχόμενοι, ἱερὸν δ' ἐκπληροῦντες καθήκον, ἐσπεύσαμεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ τὴν βραχυτάτην μὲν περὶ τῶν λουτρῶν τῆς ἐπαρχίας Κρήνης πραγματείαν ἡμῶν, διεξοδικὴν δὲ εἰς τὸ μετέπειτα, καὶ γνωστοποιήσωμεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ συγγράμματος «ἡ Μελίσσα τῶν Ἀθηνῶν», προτρέψομεν δὲ πολλοὺς τῶν ἀσθενούντων νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτὰ, πεποιθότες, ὅτι θέλουσι τύχει τοῦ ποθομένου (1).

Ὁ δημοτ. ἰατρὸς Ἀλατζάτων
ΝΙΚ. ΜΑΡΑΘΑΚΗΣ.

Σημείωσις τοῦ συντάκτου τῆς Μελίσσης τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐκ τῆς ἀξιολογοτάτης ταύτης πραγματείας ἀφῆρσαμεν τέσσαρας μόνον στίχους, ἀφωρῶντας προσωπικῶς ἡμῶν, καὶ μὴ ἀρμόζοντας εἰς σύγγραμμα, παρ' ἡμῶν συντασσόμενον. Ἄντι δὲ τούτων ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ προσθέσωμεν τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Πόσαι ἄρα γε ἱαματικαὶ πηγαὶ ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι; ὅποια ὠφέλεια ἤθελε προκύψει εἰς τε τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐὰν οἱ κατὰ τόπους ἰατροὶ ἐφρόντιζον νὰ δημοσιεύσωσι τὰ περὶ αὐτῶν, ὅπως ὁ ἀξιοτίμος συνάδελφος Κύριος Μαραθάκης; Οἷος πλοῦτος ἤθελεν εἰσελθεῖν ἀπ' αὐτῶν καὶ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἐὰν ἡ μὲν Κυβέρνησις ἐφρόντιζεν ἐντονώτερον νὰ παρέξῃ ἀσφάλειαν εἰς ἅπαν τὸ Κράτος, καὶ εὐκόλον συγκοινωνίαν· ἑταίρια δὲ τις ἐὰν ἀνελάμβανε τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἱαματικῶν τούτων πηγῶν; Τῇ ἀληθείᾳ κατεχόμεθα ὑπὸ μεγίστης ἀγανακτικῆς, ὁσάκις βλέπομεν ἕνα μὲν ἕκαστον ἐξ ἡμῶν φροντίζοντα μόνον περὶ τῶν ἰδίων, τοὺς δὲ πολιτικούς μας καὶ ἰδίως τοὺς οἰκονομολόγους μας ἐρίζοντας περὶ οἰκονομιῶν ἐκ τοῦ ἀνίθου καὶ κυμίνου, οὐδένα δὲ σχεδὸν ἀσχολούμενον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν πλοῦτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εδύναντο νὰ διατραφῶσιν ἴσως μάλιστα καὶ νὰ ἐντροφήσωσι πενταπλάσιον σχεδὸν τῶν σημερινῶν κατοίκων τοῦ Κράτους.

(1) Περὶ τούτων ἀνέφερεν ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν καὶ ὁ ἐν Κρήνῃ Ἑλληνικῆς Προξενικῆς Πράκτωρ Κ. Νικόλαος Κουμαριανός.

Περὶ τῆς κόπρου Γκουάνου.

Τὸν τελευταῖον Ἀπρίλιον μοῖρα ναυτικῆ τῆς Ἰσπανίας διετάχθη καὶ κατέλαβεν, ὡς γνωστὸν, τὰς νήσους Chinchā, συνεπεία διαφορᾶς μεταξύ τῆς Ἰσπανικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Δημοκρατίας τοῦ Περού. Περὶ τῆς κατοχῆς ταύτης πολὺς ἐγένετο λόγος ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ τύπῳ, ἐξ οὗ ἐρανίζομεθα καὶ τὰς κατωτέρω σπουδαιοτάτας περὶ τῶν εἰρημένων νήσων εἰδήσεις.

Καὶ αὗται μὲν εἰσι τρεῖς ἐν τῷ Εἰρηρικῷ Ὠκεανῷ πρὸς τὰ παράλια τοῦ Περού, τριάκοντα λεύγας τοῦ λιμέρος Καλλὰς ἀπέχουσαι ἢ μεγαλητέρα ἔχει μῆκος μὲν ἐνὸς καὶ ἡμίσεως μιλίου, πλάτος δὲ ἡμίσεως· τὰ νησίδια ταῦτα εἰσὶν ἄγρονα, κατάξηρα καὶ γυμνά, καὶ ὅμως μέγαν ἀποφέρουσι πλοῦτον τὰ ἀπέραντα αὐτῶν στρώματα τοῦ Guano, οὐσίας λιπαρᾶς σχηματιζομένης ἐπιπολαζόντων εἰς τὰς νήσους ταύτας· τοῦτο τοῦλάχιστον θεβαιούται ἐκ πολλῶν ἐρευνῶν καὶ ἀναλύσεων διαφόρων ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, ἰδίως δὲ τοῦ Bouher, ἐπισκεφθέντος τὰς νήσους τῷ 1862 καὶ ἀνακαλύψαντος εἰς εὐρύτατον χῶρον σώματα Φώκης ἐντέλει ἀποσυνθέσει καὶ εἰς Guano μεταβληθέντα· τῶν πτηνῶν τὴν καταστροφὴν ἀπηγόρευσαν διὰ νόμων αὐστηρῶν αἰ κατὰ καιροῦς Κυβερνήσεις τοῦ Περού.

Εἰ καὶ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγένετο τοῦ Guano ἡ χρῆσις εἰς Περού πρὸς λιπασμὸν τῶν γαιῶν, μόλις τῷ 1840 ἐγγώριος ἐμπορικὴ ἐταιρία συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἐπιχειρήσεως εἰς ἐξαγωγὴν τῆς λιπαρᾶς ταύτης οὐσίας (Guano εἰς Περού καλουμένης) ἐπ' αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπεφόρτισεν ἐμπορικὸν οἶκον εἰς Λίμα, ἵνα ἐξαποστείλῃ ποσὸν τι εἰς Ἀγγλίαν· ἡ ἀποστολὴ τοσοῦτον ἐπέτυχεν, ὥστε ἡ εἰρημένη ἐταιρία πρότεινεν εἰς τὴν Περουβιανὴν Κυβέρνησιν ν' ἀγοράσῃ ὅλον τὸ ἐπικαλύπτον καὶ τὰς τρεῖς νήσους Guano ἀντὶ ἐνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων· συνεφωνήθησαν τὰ περὶ τῆς ἀγορᾶς, ἀλλ' ἀκολούθως μεταμεληθεῖσα ἡ Κυβέρνησις, ἠκύρωσε τὴν συμφωνίαν ὑπὲρ τῆς ἰδίας τοῦ Κράτους ἀφελείας· καὶ τῷ ὄντι τῷ 1857 ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ Guano ἀνεβιβάσθη εἰς τόνους 490,657 χορηγήσαντας καθαρῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Περού εἰσόδημα φράγκα 80,269,540· τῷ δὲ

1861 ἡ εἰσπραξις κατὰ τὰ δημόσια βιβλία, συνεποσοῦτο εἰς φράγκα 84,608,765. Ὑπὲρ τὰ δακταῖα πλοῖα ἐξάγουσιν κατ' ἔτος καὶ μεταφέρουν πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης τὸ Guano.

Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς τῆς διευθυνούσης τῆς ἐξωρύξεως τοῦ Guano ἐπιτροπῆς ἐν ταῖς εἰρημέναις νήσοις, τὸ ποσὸν ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ τῷ 1862 ὑπελογίζετο εἰς ἑπτὰ ἑκατομμύρια τόνων, φερόντων ἄξιαν φράγκων 1,050,000,000.

Εἰς τὴν ἐκτίμησιν ταύτην παρευρεθῆς ὁ Κ. Bucher, θεβαιὸς ὅτι, εἰς ὀλίγα λεπτά καὶ μετὰ μεγίστης εὐκολίας ἀνοίγεται διὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ὑπαρχουσῶν ἀτμομηχανῶν διώρυγμα τοῦ Guano ἐβδομηκοντα μέτρων βάθους.

Τὸ Περού εἶναι Κράτος πλούσιον, ἔχει χρυσοῦ καὶ ἄλλων πολυτίμων μετάλλων μεταλλεία, ἔχει λίθους πολυτίμους, καὶ ὅμως ὁ τῆς Δημοκρατίας ταύτης πρόεδρος ἐν προκλήσει αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν, ἀποδοκιμάζων τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον τὴν πρᾶξιν τῆς Ἰσπανίας, καταλαβούσης τὰς νήσους Chinchā, δὲν ἀπηξίωσε νὰ ὀνομάσῃ πλοῦτη καὶ θησαυροῦς (richesses et tresors) τὴν ἐπὶ τῶν νήσων τούτων κόπρον (Guano).

Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς πλοῦτη καὶ θησαυροῦς ἐν Ἑλλάδι, ἔχομεν γαίας, δάση, μεταλλεία, ὕδατα κλπ. ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τὰ τοιαῦτα οὐδενὸς ἢ μικροῦ λόγου ἄξια κρίνονται· τινὲς δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ chateaux en Espagne ἀπεκάλεσαν τὴν σπουδαιοτάτην πραγματείαν τοῦ ἀξιοτίμου ἱατροῦ Κ. Α. Γούδα ἀπερὶ Λεβιαδίων, ἠτηνστροφίας καὶ δενδροφυτείας.»

Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 ἰουνίου 1864.

ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἀπὸ τινων ἡμερῶν συνέβησαν παρὰ πολλοῖς διάφοροι, στρώφοι καὶ θορυβοὶ τῶν ἐντέρων, ἀνευ προφανοῦς τινος ἀφορᾶς

μῆς. Παρὰ πολλοῖς μὲν ταῦτα πάντα διαρκοῦσιν ὥρας τινὰς ἢ ἐνίστε καὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας καὶ ἔπειτα παύουσιν αὐτομάτως, καὶ ἐπέρχεται μάλιστα εἶδός τι συναισθήσεως εὐεξίας. Οἱ τοιοῦτοι, περιττὸν εἶναι νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταχειρισθῶσιν οὐδὲν εἶδος φαρμάκου ἢ αὐστηράς ἀποχῆς τροφῶν, τούναντίον μάλιστα πρέπει ν' ἀπέχωσι μετὰ προσοχῆς τῶν στυπτικῶν διότι ἡ διάρροιά των εἶναι ὠφελιμοτάτη, καὶ οὐχὶ μόνον δὲν πρέπει νὰ νηστεύωσιν, ἀλλὰ τούναντίον πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται τροφὸς οὐσιώδεις ὡς ἐφθὸν κρέας τὸν λεγόμενον *λαπαῖν*, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ λεγόμενον *πιλάφι* ἐννοεῖται δὲ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγωσιν ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων μόνον τὰς δυσπέπτους τροφὰς, ὡς τὰ ὄσπρια, τ' ἄμυρά, τὰ ταριχευτὰ τὰ καπνιστὰ καὶ τὴν κατάχρησιν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπερπλήρωσιν τοῦ στομάχου. Ἰπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς ὁποίους ἡ διάρροια παρατείνεται πολὺ, συνοδεύεται μάλιστα καὶ ὑπὸ ἐκπτώσεως τῶν δυνάμεων, φρικιάσεων, καὶ πόνων κατὰ τὴν ὄσφυν ἢ καὶ κεφαλαγίαν, οἱ πάσχοντες ταῦτα πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀμέσως ἰατρικὴν βοήθειαν.

— Ἡ εὐλογία κατὰ τινος μὲν ἐπαρχίας ἔπαυσε καθ' ὅλοκληρίαν, κατὰ τινος δὲ ἄλλας ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι, καθ' ἃς δυστυχῶς ἀκμάζει ἡ Κυβέρνησις ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ὁμολογουμένως οὐδενὸς φεῖδεται μέσου, ἵνα φθάσῃ εἰς αἰσιόν τι ἀποτέλεσμα· ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τότε μόνον θ' ἀπαλλαγῶμεν τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ ἐνσκήπτῃ κατὰ καιροῦς ἡ εὐλογία, ὅταν ἐφαρμοσθῶσιν ὅσα ἄλλοτε ἐδημοσιύσαμεν περὶ τούτου.

— Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐπλεόνασαν δυστυχῶς καὶ οἱ διαλείποντες πυρετοὶ, ἀλλ' οἱ τε ἰατροὶ καὶ οἱ πάσχοντες ἐξοκειώθησαν εὐτυχῶς τοσοῦτον πολὺ μὲ τὸ νόσημα τοῦτο, καὶ ἐκαθολικεύθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ὥστε ἤδη θεωρεῖται σχεδὸν ἐγκλημα καθοσιώσεως τὸ ν' ἀποθάνῃ τις ὑπὸ πυρετοῦ, καὶ εἶναι ἀσυγχώρητον εἰς ἰατρὸν, μετερχόμενον τὸ ἐπάγγελμά του ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Ἑλλάδι, τὸ νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ διαγνώσῃ ἐγκαίρως καὶ θεραπείσῃ καταλλήλως διαλείποντά τινα πυρετόν.